

2023-01

þÿ “ μ É À ¿ » ¹ Ä ¹ ⁰ ® Ä · Â • » » ¬ ´ ± Â , ´ - ⁰
þÿ Ä · Â , ¬ » ± Ã Ã ± Â ⁰ ± ¹ ¿ Á ¹ ¿ , - Ä · Ã .

þÿ ! Î Ä ¿ Å , œ ± Á - ± • Å Ã Ä ± , - ±

þÿ œ μ Ä ± Ä Ä Å Ç ¹ ± ⁰ Ì Á Ì³ Á ± ¼ ¼ ± " ¹ μ , ½ Î ½ £ Ç - Ã μ É ½ , £ Ä Á ± Ä · ³ ¹ ⁰ ® Ä ⁰ ± ¹ ' Ã Æ ¬ » μ ¹ ± /
þÿ š ¿ ¹ ½ É ½ ¹ ⁰ Î ½ • À ¹ Ã Ä · ¼ Î ½ , π μ Ç ½ Î ½ ⁰ ± ¹ ' ½ , Á É À ¹ Ã Ä ¹ ⁰ Î ½ £ À ¿ Á ' Î ½ , ± ½ μ À ¹ Ã Ä ®

<http://hdl.handle.net/11728/12414>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ
ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΟΖ**

ΦΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ ΕΥΣΤΑΘΙΑ

01/2023

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ
ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΟΖ**

**Διπλωματική εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΦΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ ΕΥΣΤΑΘΙΑ

01/2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Φώτου Μαρία Ευσταθία, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πανεπιστημίο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: Φώτου Μαρία Ευσταθία

Τίτλος Διπλωματικής Διατριβής: Γεωπολιτική της Ελλάδας, δίκαιο της θάλασσας και οριοθέτηση ΑΟΖ.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:..... [ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:..... [ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1^ο	10
1.1. Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας.....	10
1.2. Η «αποκλειστική οικονομική ζώνη».....	11
1.3. Η οριοθέτηση της «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης»	12
1.4. Ποιος δικαιούται και τι στη Μεσόγειο.....	14
1.5. Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.....	21
1.6. Η μη υπογραφή της Συνθήκης των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας από την Τουρκία	22
1.7. Οι συμμαχίες της Τουρκίας.....	22
1.8. Ποια είναι τα τουρκικά παιχνίδια σχετικά με το Δίκαιο της Θάλασσας.....	24
Κεφάλαιο 2^ο	25
2.1. Οι απροκάλυπτες αμφισβητήσεις της Τουρκίας	25
2.2. Τα κοιτάσματα και ο ορυκτός πλούτος της Νοτιοανατολικής Μεσογείου	26
2.3. Το συνολικό διακύβευμα που διέπει τις θαλάσσιες ζώνες.....	27
2.4. Η προέκταση του εδάφους και ο θαλάσσιος βυθός	28
2.5. Η Συνθήκη του 1982.....	29
2.6. Το δίκαιο της θάλασσας από την πλευρά της Τουρκίας.....	31
2.7. Ο τρόπος που μέσα από την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αλλάζουν οι γεωπολιτικές ισορροπίες.....	32
Κεφάλαιο 3^ο	34
3.1. Η σημασία του Διεθνούς Δικαίου	34
3.2. Ο τρόπος που έχει διαφοροποιηθεί το ζήτημα την τελευταία δεκαετία.....	35
3.3. Τα λάθη των ελληνικών κυβερνήσεων	36
3.4. Το συγκεκριμένο νομικοπολιτικό ζήτημα.....	37
3.5. Τα χωρικά ύδατα και οι γείτονες	38
3.6. Η στρατηγική των κρατών σχετικά με το ζήτημα.....	40
Συμπεράσματα	41
Βιβλιογραφία	44
Ακαδημαϊκές πηγές:.....	44
Ηλεκτρονικές Πηγές:	46
Νομοθετικές πηγές και νομολογία:.....	47

Περίληψη

Το ζήτημα της γεωπολιτικής θέσης της Ελλάδας, ιδιαίτερα σε συνάρτηση με το Δίκαιο της Θάλασσας, είναι ένα ζήτημα το οποίο έχει τεράστια γεωπολιτική σημασία και έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τη διεθνή κοινότητα. Το ζήτημα αυτό συνδυάζεται επίσης με το θέμα της οριοθέτησης της «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης», για την οποία έχει ανοίξει μεγάλη συζήτηση ιδιαίτερα με τις γείτονες χώρες. Είναι επομένως σαφές ότι το γεωπολιτικό ζήτημα της Ελλάδος είναι ζήτημα τεράστιο, το οποίο αναζητά άμεσες λύσεις, καθότι απασχολεί την πολιτική και οικονομική ζωή όχι μόνον της χώρας, αλλά και όλων των χωρών που συνδέονται με αυτό.

Σε κάθε περίπτωση, το Δίκαιο της Θάλασσας έχει προβλέψει για όλες τις πτυχές του ζητήματος μέσα από την σχετική νομοθεσία και προασπίζει τα συμφέροντα της Ελλάδας και όλων των δικαιούχων κρατών από τις επιθετικές και εχθρικές δραστηριότητες άλλων – μη δικαιούχων -. Με άλλα λόγια το Δίκαιο της Θάλασσας είναι ξεκάθαρο και οφείλουν όλοι να το τηρούν, αφού σε διαφορετική περίπτωση θα επικρατήσει αναρχία και πλήρης απαξίωση της νομοθεσίας για τις θάλασσες και την αποκλειστική οικονομική ζώνη.

Γενικότερα στη Μεσόγειο και ειδικότερα όσον αφορά την Ελλάδα, έχουν αναπτυχθεί από κάποια κράτη οικονομικές και πολιτικές επιδιώξεις, δημιουργώντας ένα πεδίο αντιπαράθεσης σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη, που οδηγούν σε σοβαρά ζητήματα εθνικής κυριαρχίας, οριοθέτησης συνόρων, εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας.

Η Ελλάδα προκαλείται συνεχώς να μετέχει σε μια δημόσια συζήτηση περί προστασίας των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, τα οποία όμως έχουν κατοχυρωθεί εδώ και χρόνια μέσα από διεθνείς συνθήκες και κανονισμούς, καθώς και από το Δίκαιο της Θάλασσας. Για αυτό τον λόγο άλλωστε οι όποιες διεκδικήσεις δικαιωμάτων, οι αμφισβητήσεις για τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας και οι εδαφικές επεκτάσεις αποτελούν ενέργειες άτοπες, άκαιρες και άκυρες.

Εισαγωγή

Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, το Δίκαιο της θάλασσας και το θέμα της «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης» είναι ζητήματα που συνεχώς βρίσκονται ψηλά στην ατζέντα της πολιτικής της χώρας και σχετίζονται με το παρόν και το μέλλον της γιατί αναφέρονται σε εδαφικά θέματα και στα κυριαρχικά της δικαιώματα, καθότι άλλα κράτη προβάλλουν αδικαιολόγητες αξιώσεις στην περιοχή της Μεσογείου εις βάρος της Ελλάδας.

Το σημαντικότερο ζήτημα είναι να σταματήσει να υπάρχει η αρνητική περιρρέουσα ατμόσφαιρα και όλα τα γειτονικά κράτη της Μεσογείου να αρχίσουν να συνεργάζονται και να λειτουργούν στα πλαίσια μιας αρμονικής συνύπαρξης.

Ωστόσο, ένα από τα κράτη τα οποία δημιουργούν συνεχείς εντάσεις στην περιοχή είναι η Τουρκία, η οποία εμφανίζεται να έχει επεκτατικές τάσεις και να δημιουργεί προβλήματα στην Ελλάδα και σε όλες τις χώρες που εμπλέκονται στην περιοχή της Μεσογείου, χωρίς να λαμβάνει υπόψη της το Δίκαιο της Θάλασσας, τις διεθνείς συνθήκες και τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ούτε την οριοθέτηση της ΑΟΖ.

Η βιβλιογραφία, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα εργασία, αποτελείται από ακαδημαϊκές προσεγγίσεις έγκριτων πανεπιστημιακών ημεδαπών και αλλοδαπών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων καθώς και από έγκυρες πηγές που πραγματεύονται την επικαιρότητα δεδομένου ότι πρόκειται για μία θεματική με συνεχείς εξελίξεις. Η μέθοδος που επιστρατεύθηκε είναι αυτή της ποιοτικής έρευνας καθώς σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση δεδομένων αναφορικά με τη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, το ιστορικό της υπόβαθρο και τη σημερινή στρατηγική της σημασία. Επιπλέον, εκτός από την παράθεση δεδομένων, θα διαφανεί στη συνέχεια και η αναφορά σε συγκεκριμένα νομολογιακά παραδείγματα και κάποιες φορές συγκριτικά με την κατάσταση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ως case studies. Παράλληλα παρουσιάζεται η σημασία του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και αναλύεται διεξοδικά η οριοθέτηση της ΑΟΖ που συζητείται για την περιοχή της Μεσογείου.

Ακολούθως, εξετάζεται η στάση της γείτονος Τουρκίας και κυρίως απέναντι στο Δίκαιο της Θάλασσας, μια στάση που δυστυχώς τα τελευταία χρόνια φανερώνει επεκτατικές βλέψεις στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται οι σύμμαχοι και οι αντίπαλοι της περιοχής ανάλογα τα συμφέροντα τους, από τα οποία εξαρτώνται οι ισορροπίες.

Τέλος, γίνεται αναφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συμμετοχή της στο όλο ζήτημα, στην οριοθέτηση των χωρικών υδάτων και στη στρατηγική των κρατών-μελών της. Το όλο ζήτημα που είναι και το αντικείμενο μελέτης της εργασίας επιδέχεται πολλών ερμηνειών όπως διαφαίνεται και περαιτέρω στην εργασία. Συνεπώς, το μείζον ερευνητικό ερώτημα, το οποίο συνοψίζει και τη θεματική της παρούσας διπλωματικής είναι: Κατά πόσο και με ποιούς τρόπους η γεωπολιτική στάση της Ελλάδας, με έρεισμα το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας επηρεάζει την οριοθέτηση της ΑΟΖ;

Κεφάλαιο 1^ο

1.1. Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας

Η Ελλάδα κατέχει μια θέση τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας, για αυτό και αντιμετωπίζει συνεχώς προκλήσεις από μερικούς γειτονικούς λαούς που επιλέγουν να ακολουθούν μια επιθετική πολιτική, εξαιτίας των αδιαμφισβήτητης σημασίας συμφερόντων που διακυβούνται στην περιοχή.

Η Ελλάδα βρίσκεται στο πιο κομβικό σημείο της Μεσογείου. Η στρατηγική της θέση αποτελεί σημείο επαφής ανάμεσα σε Ευρώπη, Ασία και Αφρική και για αυτό η χώρα αποτελεί πόλο έλξης και συχνής αντιπαράθεσης. Ως εκ τούτου, γίνεται συνεχής προσπάθεια από την πλευρά της Ελλάδας να αναχαιτιστούν οι εδαφικές βλέψεις άλλων χωρών και να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που προκύπτουν από τον συσχετισμό των δυνάμεων λόγω της στρατιωτικής ισχύος κάποιων χωρών. Στον συσχετισμό δυνάμεων έχουν συμβάλει τα τελευταία χρόνια οι προσφυγικές ροές, οι οποίες αυξάνονται συνεχώς προς την Ευρώπη με πρώτο σταθμό διέλευσης και παραμονής κατά βάση την Ελλάδα, αλλά και τα υπόλοιπα κράτη της Νότιας Ευρώπης σε μικρότερο βαθμό.

Η συνολική κατάσταση δείχνει στη διεθνή κοινότητα την άμεση ανάγκη σωστών στρατηγικών κινήσεων διότι οι ευκαιρίες που δημιουργούνται είναι τεράστιες και τα συμφέροντα σε οικονομικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα μεγάλα, ενώ δεν μπορεί να παραβλεφθεί και το ενεργειακό κομμάτι που τελευταία έχει προκύψει.

Ιδιαίτερα όσον αφορά το ενεργειακό κομμάτι, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας μπορεί να δώσει αξιοσημείωτη ώθηση στην οικονομία και νέες ευκαιρίες, με σκοπό ακόμη μεγαλύτερες επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας, ώστε να καταστεί η χώρα σημαντική δύναμη στην περιοχή. Παράλληλα, η νευραλγική της θέση στην ανατολική Μεσόγειο της δίνει μια τεράστια στρατιωτική σημασία, αλλά, ταυτόχρονα, την μετατρέπει και σε στόχο των αντίπαλων διεθνών σχηματισμών.

Για παράδειγμα, η Τουρκία, εποφθαλιμώντας την στρατηγική θέση ορισμένων νησιών του ελλαδικού χώρου πλησίον αυτής, προσπαθεί να δημιουργεί αρνητικό κλίμα, ένταση και αποσταθεροποίηση στην περιοχή, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να βρίσκεται συνεχώς σε αμυντική θέση.

Από τη στιγμή όμως που η Ελλάδα έχει εξέλθει από την τεράστια οικονομική κρίση που την έπληξε το 2010 και για μια ολόκληρη δεκαετία, οφείλει να εκμεταλλευτεί τη θέση της και το στρατηγικό της σημείο και να γίνει μία οικονομικά ισχυρή περιφερειακή οντότητα. Αυτό, όμως, προς το παρόν δε φαίνεται να μπορεί να το πετύχει, καθώς δεν έχει δημιουργήσει ένα ηγετικό προφίλ.¹

Εκτός από την Ελλάδα υπάρχουν και άλλα κράτη που προσπαθούν να αποκομίσουν - ανάλογα με

¹ Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

τη γεωγραφική θέση και τις δυνατότητες τους - τα μέγιστα δυνατά οφέλη που προσφέρει η Ανατολική Μεσόγειος, όπως η Συρία, η Τουρκία, η Αίγυπτος, η Λιβύη, η Κύπρος και το Ισραήλ² και κυρίως στον τομέα της ενέργειας που έχει μεγάλες προοπτικές.³ Όσον αφορά την Ελλάδα έχουν γίνει σημαντικά βήματα ως προς τη σωστή εκμετάλλευση των ενεργειακών της πόρων από τις διεθνείς Συνθήκες που έχουν υπογραφεί αλλά πρέπει να γίνουν ακόμη μεγαλύτερα βήματα, ώστε να αναχαιτιστούν με μεγαλύτερη επιτυχία οι βλέψεις των αντιπάλων χωρών.

1.2.Η «αποκλειστική οικονομική ζώνη»

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας υπάρχουν κάποια όρια που καθορίζουν την κυριαρχία των κρατών-μελών στις θάλασσες. Αντίστοιχα με το χερσαίο έδαφος οριοθετείται και η εθνική κυριαρχία των κρατών-μελών εντός της θάλασσας. Όμως, η θαλάσσια κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο είναι κάτι που σήμερα αμφισβητείται περισσότερο από κάθε άλλη φορά, λόγω της ανακάλυψης σημαντικών πηγών ενέργειας. Επιπροσθέτως, είναι εξαιρετικά δύσκολη η οριοθέτηση της «Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης» μεταξύ των κρατών της περιοχής που εξασφαλίζει την ασφάλεια της χρήσης του θαλάσσιου πλούτου.

Η δυσκολία αυτή θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι οφείλεται στη γεωγραφία της περιοχής, με πολλά νησιωτικά συμπλέγματα, αρκετά κράτη και κόλπους. Πράγματι, η γεωγραφία δυσκολεύει την οριοθέτηση αλλά δεν είναι ο κύριος ανασταλτικός παράγοντας. Οι χώρες της Δυτικής Μεσογείου κατά το παρελθόν, έχουν οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες τους με αμοιβαίες υποχωρήσεις προκειμένου να ρυθμιστεί ο χώρος ευθύνης και να προχωρήσουν επενδύσεις. Στην Ανατολική Μεσόγειο ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχει από τα κράτη διάθεση συμβιβασμού παρά μόνο επίλυση των προβλημάτων με όρους ισχύος.⁴

Η νομική προστασία της οικονομικής ζώνης κάθε χώρας ξεκίνησε, πρώτα, από τις χώρες της Αμερικής και σχετιζόταν με την αλιεία και την ασφάλεια των θαλασσών της. Για αυτόν τον λόγο, άλλωστε, οι Αμερικανοί υιοθέτησαν μία κοινή στρατηγική για να πετύχουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Από την άλλη, τα κράτη της Ευρώπης υπέγραψαν το 1982 τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας⁵, σύμφωνα με την οποία καθιερώθηκε η αποκλειστική οικονομική ζώνη και άλλα ζητήματα σχετικά με την κυριαρχία των ευρωπαϊκών κρατών.⁶

² Βερέμης, Θάνος, (2007). Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-2006, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

³ Εδώ δεν αναφερόμαστε μόνο στα υπαρκτά κοιτάσματα, αλλά ακόμα και στη δυνατότητα διέλευσης αγωγών και την ανάπτυξη Α.Π.Ε.

⁴ Δεν εννοούμε ότι απαραίτητα θα οδηγηθούν σε πόλεμο, αλλά είναι εξαιρετικά δύσκολο να πείσεις έναν ακραία απαιτητικό γείτονα να παραιτηθεί από κάτι που θεωρεί δικό του... ακόμα κι αν με βάση το Διεθνές Δίκαιο δεν είναι

⁵ https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁶ Ροζάκης, Χρήστος, (2013). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 αναφέρεται, επίσης, ότι τα γειτονικά κράτη μπορούν να συμμετέχουν από κοινού στην οριοθέτηση των θαλάσσιων περιοχών.⁷

Σύμφωνα με τα άρθρα 55, 56, 57 της Σύμβασης η Ανεξάρτητη Οικονομική Ζώνη ορίζεται ως η θαλάσσια ζώνη, η οποία περιλαμβάνει τον βυθό, το υπέδαφος και τη θάλασσα ως μία απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από την ακτή της χώρας, σε αυτή τη ζώνη το κράτος ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα και μπορεί να εκμεταλλεύεται και να εξερευνά όλη την περιοχή εντός των χωρικών του υδάτων ή εφ' όσον θελήσει, να παραχωρήσει σε ένα άλλο κράτος την διενέργεια ερευνών, όχι όμως κυριαρχικών δικαιωμάτων. Στο άρθρο 58 προβλέπονται τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των άλλων κρατών στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.

Όσον αφορά την Ευρώπη και ιδιαίτερα την Ανατολική Μεσόγειο, το ζήτημα αυτό φαίνεται να γίνεται όλο και πιο δαιδαλώδες, καθώς υπάρχουν ζητήματα ενέργειας και ανακάλυψης υδρογονανθράκων. Εξ' αυτού εμπλέκονται πολλές χώρες που επιθυμούν να έχουν λόγο και πρόσβαση στην περιοχή και να καρπωθούν τα οφέλη σχετικά με τους υδρογονάνθρακες, παραβλέποντας τα όρια εντός των οποίων έχουν δικαιοδοσία με βάση το Δίκαιο της Θάλασσας.⁸

Ωστόσο, ένα προβληματικό ζήτημα στην Ανατολική Μεσόγειο είναι ότι ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας συγχέεται με αυτόν της «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης». Το θέμα της υφαλοκρηπίδας, όμως, καθορίζεται με εντελώς διαφορετικές νομικές ρυθμίσεις από τον τρόπο που χρησιμοποιείται ο βυθός και το υπέδαφος του.⁹ Κοινώς, η μεταξύ τους σχέση δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα δικαιώματα και ευθύνες που απορρέουν από το ένα μέγεθος μπορούν να επικαλύψουν ή να επικαλύπτονται από εκείνα που απορρέουν από το άλλο μέγεθος.¹⁰ Δε θα ήταν μεθοδολογικά ορθό, βέβαια, να παραβλεφθεί ότι υπάρχουν και εξαιρέσεις, όπως θα φανεί και στη συνέχεια.

1.3. Η οριοθέτηση της «αποκλειστικής οικονομικής ζώνης»

Για να οριοθετήσει ένα κράτος την «αποκλειστική οικονομική ζώνη» πρέπει να ακολουθήσει μια την προβλεπόμενη από τα άρθρα 55 και 56 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Σύμφωνα με αυτή τη διαδικασία, το Κράτος οφείλει να αναφέρει τα δικαιώματα και τις επιδιώξεις

⁷ Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

⁸ Χορτάτος, Κωνσταντίνος, (2012). Η Ελληνοτουρκική διαφορά επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και οι προβληματισμοί προς επίλυση της ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

⁹ Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

¹⁰ Το αναφέρουμε αυτό γιατί στην αιχμή των επιχειρημάτων της Αγκυρας εις βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου, είναι η υφαλοκρηπίδα. Με βάση το τουρκικό αφήγημα, η Κύπρος και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου – ιδιαίτερα το Καστελόριζο – επικάθονται στην Τουρκική υφαλοκρηπίδα, που αποτελεί γεωγραφική-εδαφική συνέχεια της ακτής και άρα τόσο η Κύπρος όσο και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου χάνουν το δικαίωμά τους σε ΑΟΖ.

του, τα οποία πρέπει να συνάδουν με αυτά που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Ακολούθως, να προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες μετά από επικύρωση της εκάστοτε συμφωνίας με τα όμορα κράτη για να επεκτείνει τις θαλάσσιες ζώνες του.

Αυτό αναφέρεται και στο άρθρο 74 όπου η οριοθέτηση της ΑΟΖ πραγματοποιείται με βάση τις συμφωνίες ανάμεσα σε όμορα κράτη, σε συνδυασμό με το άρθρο 38 για μία δίκαιη οριοθέτηση της ΑΟΖ, η οποία εκτός όλων των άλλων μπορεί να περιέχει και εθιμικό χαρακτήρα και κινείται στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.¹¹ Όλες οι διατάξεις του νομοθετικού πλαισίου που αναφέρονται στην «αποκλειστική οικονομική ζώνη» και στην υφαλοκρηπίδα δεν αποσαφηνίζουν ακριβώς τους κανόνες της γεωγραφικής στενότητας και για αυτό τα κράτη πολλές φορές δε λαμβάνουν υπόψη τους σχετικές προβλέψεις, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα αντιπαράθεσης και έντονης αντιδικίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Η κορωνίδα και ταυτόχρονα η βάση κάθε διαδικασίας είναι η λήψη υπόψιν σε κάθε περίπτωση του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και να αναζητείται μία δίκαιη λύση για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.¹² Vice versa , γίνεται αποδεκτή η οριοθέτηση από τα κράτη των θαλάσσιων ζωνών τους με μία εντελώς πρωτοφανή μεθοδολογία που δεν έχει χρησιμοποιηθεί ξανά. Και πάλι, πρέπει να πρόκειται για μία μεταξύ των κρατών συμφωνία, που εκ του αποτελέσματος και προϊόντος του χρόνου, θα μπορούσε να ενσωματωθεί στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.¹³

Πάντως τα διεθνή δικαστήρια εξετάζουν τα δεδομένα κυρίως για τις προσαρμογές και αυτά που σχετίζονται με τη «γραμμή της μέσης απόστασης», ώστε να υπάρχει δίκαιο αποτέλεσμα οριοθέτησης και ξεκάθαρη ερμηνεία όλων των ορίων των κρατών χωρίς περιθώρια αμφισβήτησης από καμία πλευρά.¹⁴

Ένα άλλο ζήτημα είναι τα νησιά και το κατά πόσο αυτά έχουν ορίσει ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα. Σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης για το δίκαιο της Θάλασσας, τα νησιά που έχουν μόνιμο πληθυσμό και οικονομική ζωή έχουν πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες όπως και η στεριά.

Βέβαια η έκταση αυτών μπορεί να ποικίλλει αλλά γενικότερα η ύπαρξη νησιών συνυπολογίζεται στην οριοθέτηση παρόλο που το διεθνές δικαστήριο τα Χάγης κατά περίπτωση αντιμετωπίζει τα νησιά και τη δυναμική τους συμβολή στην τελική οριοθέτηση. Το ζητούμενο ασφαλώς είναι ο νομοθέτης να προσπαθεί να δώσει συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την «αποκλειστική οικονομική ζώνη» ή γενικότερα για την «αιγιαλίτιδα ζώνη», ένα θέμα που έχει

¹¹ Χορτάτος, Κωνσταντίνος, (2012). Η Ελληνοτουρκική διαφορά επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και οι προβληματισμοί προς επίλυση της ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

¹² Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

¹³ Μία τέτοια μεθοδολογία είναι και η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας, όπου συμφηφίστηκαν θαλάσσιες ζώνες προκειμένου να βρεθεί λύση.

¹⁴ Ροζάκης, Χρήστος, (2013). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

αποτελέσει αρκετά χρόνια τώρα πυλώνα συζήτησης για την Ανατολική Μεσόγειο.¹⁵

Η οριοθέτηση που προκύπτει μέσα από τη διεθνή νομολογία και από την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και της υφαλοκρηπίδας πρέπει να συμβάλει στην αδιατάρακτη σχέση μεταξύ των γειτονικών κρατών και να γίνεται πάντα με βάση το δίκαιο και την προστασία των δικαιωμάτων και των δύο χωρών, χωρίς να δημιουργούνται προβλήματα από τους θαλάσσιους σχηματισμούς.¹⁶

1.4. Ποιος δικαιούται και τι στη Μεσόγειο

Κάθε διεθνές δικαστήριο οφείλει να αποφασίζει με βάση την «αρχή της ευθυδικίας»(δεδομένου ότι παρακάτω δεν υποστηρίζεται κάτι τέτοιο, καλύτερα να το αντικαταστήσετε με την αρχή της νομιμότητας ή να το σβήσετε) . Λόγου χάρι το γεγονός ότι η Τουρκία έχει υπογράψει μνημόνιο κατανόησης με τη Λιβύη για τις θαλάσσιες περιοχές στη Μεσόγειο¹⁷ δεν του παρέχει αυτοδικαίως την ισχύ εγγράφου, το οποίο θα πρέπει να αναγνωρίζεται και από τη διεθνή κοινότητα. Επί της ουσίας, το μνημόνιο κατανόησης μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης αποτελεί το πρώτο βήμα της τουρκικής κυβέρνησης για την ανακήρυξη της ΑΟΖ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Την ίδια στιγμή, η Λιβύη αποκτά χάρη στο μνημόνιο 39.000 τ.χλμ επιπλέον από μια αντίστοιχη οριοθέτηση με την Ελλάδα.

Αξίζει μία σύντομη αναφορά στον τρόπο με τον οποίο η υπογραφή του εν λόγω μνημονίου επηρεάζει την Ελλάδα. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας, στόχος της Τουρκίας μέσω του παράνομου τουρκο-λιβυκού Μνημονίου, είναι να συνεχίσει να αιωρείται το ενδεχόμενο περαιτέρω επέκτασης της Γαλάζιας Πατρίδας στο μέλλον. Πιο συγκεκριμένα, με τον σχεδιασμό των 18 σημείων βάσης στις τουρκικές ακτές και των 18 σημείων βάσης στις λιβυκές, οι οποίες, όπως προβλέπεται θα χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό της γραμμής ίσων αποστάσεων (άρθρο 1(3) του Μνημονίου), το αποτέλεσμα θα είναι μία γραμμή ίσων αποστάσεων, η οποία θα διέρχεται από την περιοχή της Κρήτης και εάν τα άκρα της ενώνονται με μια γραμμή προς τα σημεία βάσης 1 και 18 από στην τουρκική μέχρι και τη λιβυκή ακτή, θα προκύπτει μια ευρύτερη περιοχή, η οποία θα αντικατοπτρίζει τις τουρκικές επιδιώξεις στην περιοχή.¹⁸

Συνεπώς, απώτερος σκοπός του μνημονίου, ήταν ο αποκλεισμός της Ελλάδας από την διεκδίκηση θαλάσσιων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο, δεδομένου ότι η Τουρκία αμφισβητεί το δικαίωμα των νήσων για θαλάσσιες ζώνες, εκτός από τα χωρικά ύδατα, τη δυνατότητα δηλαδή να ληφθούν υπόψη σύμφωνα με τη διεθνή νομολογία.¹⁹ Η Τουρκία με στόχο τη δημιουργία ενός status quo και

¹⁵ Ηρακλείδης, Αλέξης (2007). Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα-Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

¹⁶ Βερέμης, Θάνος, (2007). Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-2006, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

¹⁷ <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028056605a&clang=en>

¹⁸ <https://www.mfa.gr/images/docs/maps/en/map13.pdf>

¹⁹ Λιάκουρας, Πέτρος, 2019. Το θεώρημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» σε πλήρη εφαρμογή. Καθημερινή, 2 12.

τον «περιορισμό» των χωρικών υδάτων στα 6ν.μ των νήσων της Ρόδου, Καρπάθου, Κάσου και Ανατολικής Κρήτης επέτρεψε την κίνηση του ερευνητικού σκάφους «Oruc Reis»,²⁰ το οποίο σε κάποιες περιπτώσεις κινήθηκε εντός των 10ν.μ και 12ν.μ, χωρίς, ωστόσο, να προβεί σε παραβίαση των 6ν.μ.

Όλα τα συμβαλλόμενα μέρη προσπαθούν να αποκομίσουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη για τις χώρες τους αλλά δεν είναι αυτονόητο ότι οτιδήποτε συμφωνούν μεταξύ τους βρίσκει σύμφωνη και τη διεθνή κοινότητα. Ιδιαίτερα όταν η συμφωνία σβήνει από τον χάρτη ολόκληρα νησιά με οικονομική δραστηριότητα και ζωή καθ' όλη τηδιάρκεια του χρόνου, που όπως προαναφέραμε, έχουν πλήρη δικαιώματα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες. Συνεπώς, οι συμφωνίες μεταξύ κρατών δεν έχουν την ίδια νομική ισχύ σε σχέση με το διεθνές δίκαιο ούτε δύνανται να επηρεάζουν τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών. Το θέμα είναι πόσο συγκεκαλυμμένες ή πρόδηλες είναι οι επιλογές κάποιων κρατών όπως η Τουρκία, η οποία για παράδειγμα συνεχίζει τις γεωτρήσεις στα ανοιχτά της Κύπρου χωρίς να εντοπίζεται κάποιο νομικό έρεισμα, παρά μόνο με άτυπες συμφωνίες που συνάπτει αναζητώντας συμμάχους.

Εντούτοις, η Ελλάδα δεν ολιγόρησε στην αναζήτηση συμμάχων καθώς με στόχο την αποκατάσταση του νόμιμου δικαιώματος της για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου,²¹ στις 6 Αυγούστου 2020 συνήφθη μία συμφωνία μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο. Ουσιαστικά, η συμφωνία αυτή αφήνει διάτρητο το τουρκολιβυκό μνημόνιο. Κατά πρώτον, αποκαθιστά την έννομη τάξη, υπό την έννοια της οριοθέτησης παρακείμενων κρατών, όχι μη γειτονικών. Κατά δεύτερον, αποκαθίσταται εξίσου και η οριοθέτηση αντικείμενων θαλάσσιων ζωνών, στο πλαίσιο της Σύμβασης του Montego Bay.²² Τα κυριότερα θετικά σημεία της συμφωνίας είναι η αναγνώριση και διασφάλιση συγκεκριμένων ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και η εν τοις πράγμασι ακύρωση της ισχύος του τουρκολιβυκού μνημονίου αναφορικά με το κομμάτι των ελληνικών θαλάσσιων ζωνών που η Τουρκία έθεσε υπό αμφισβήτηση. Δε μπορεί να παραληφθεί, σαφώς, η στάση της τουρκικής πλευράς, καθώς δε δίστασε να προβάλει την αδιαπραγμάτευτη άρνησή της προς την αναγνώριση της ελληνοαιγυπτιακής συμφωνίας, με την αιτιολογία ότι συνιστά ακραία παραβίαση της τουρκικής υφαλοκρηπίδας και των θαλάσσιων δικαιωμάτων της Λιβύης.²³

²⁰ <https://gr.euronews.com/2022/10/20/oruc-reis-ksana-sta-ydata-tis-mesogeiou-to-tourkiko-erevnitiko>

²¹ Φίλης, Κ., (2020), Ο Κωνσταντίνος Φίλης εξηγεί στο iefimerida γιατί η συμφωνία με την Αίγυπτο για την ΑΟΖ ήταν απαραίτητη [Συνέντευξη] 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/politiki/konstantinos-filis-exigei-giati-i-symfonia-me-tinaigypto-gia-tin-aoz-itan-aparaititi>

²² Λιάκουρας, Πέτρος, (2020). Αποψη: Αποκαθίσταται η έννομη τάξη με τη συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/1091132/apopsi-apokathistatai-i-ennomi-taxi-me-ti-symfonia-elladas-aigyptoy/>

²³ Μπουρδάρης, Γιώργος, (2020). Κρίσιμη συμφωνία με Αίγυπτο για ΑΟΖ. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/1091126/krisimi-symfonia-me-aigypto-gia-aoz/>

Ωστόσο, τα οφέλη της συμφωνίας με την Αίγυπτο επεκτείνονται και στην υλοποίηση έργων βαρύνουσας σημασίας στον ενεργειακό τομέα. Τέλος, αναμένεται και θα ήταν αδιαμφισβήτητα ευκτέα να λειτουργήσει ως ανασταλτικός παράγοντας, θέτοντας εκτός νόμου και μπροστά στα μάτια της διεθνούς κοινότητας τις επιδιώξεις της Τουρκίας αναφορικά με την υλοποίηση ενεργειακών ερευνών στην περιοχή, όπου πιθανολογείται η ύπαρξη διόλου αμελητέων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, με ταυτόχρονη ενίσχυση των ελληνικών συμφερόντος προς αντίστοιχες έρευνες.²⁴

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός είναι πως η Τουρκία δεν έχει υπογράψει τη σύμβαση του ΟΗΕ για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι δε δεσμεύεται καθόλου από αυτό. Βέβαια, μπορεί κάποια χώρα που δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος σε μία συμφωνία να μη δεσμεύεται νομικά από αυτή καθαυτή τη σύμβαση, όμως έχει εθιμική ισχύ η οδηγία για την αποκλειστική οικονομική ζώνη, τις θαλάσσιες ζώνες και άλλα αντίστοιχα ζητήματα που σχετίζονται με Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.²⁵

Στην περίπτωση της Ελλάδας – Τουρκίας που εμπλέκεται και η Κύπρος το ζητούμενο είναι να αποκλιμακωθεί η ένταση μεταξύ των τριών χωρών σχετικά με το ζήτημα της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης²⁶. Όμως, μια τέτοια προοπτική δε διαφαίνεται στον ορίζοντα καθότι οι διαφορές που χωρίζουν τα εν λόγω κράτη είναι μέχρι στιγμής αγεφύρωτες. Επομένως, μόνο τα διεθνή δικαστήρια θα μπορούσαν να επιληφθούν της υπόθεσης και να λύσουν τις μακροχρόνιες εντάσεις που ταλανίζουν αυτά τα κράτη.

Ωστόσο, η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου δε σχετίζεται μόνον με τα παραπάνω κράτη αφού και άλλες χώρες πλέον εγείρουν αξιώσεις στην περιοχή και προβάλλουν τα δικά τους συμφέροντα. Εντούτοις, πολλά από αυτά δεν επιδεικνύουν τον δέοντα σεβασμό και την ανάλογη σοβαρότητα στους διεθνείς κανόνες και επιπλέον, προβαίνουν σε προκλητικές ενέργειες στην περιοχή. Το ιδανικό σενάριο θα ήταν η υπογραφή μίας διακρατικής συμφωνίας, ώστε να επικρατήσει ειρήνη στην Ανατολική Μεσόγειο και να σταματήσουν οι εντάσεις και οι συνεχείς παραβιάσεις των υδάτων άλλων κρατών.²⁷

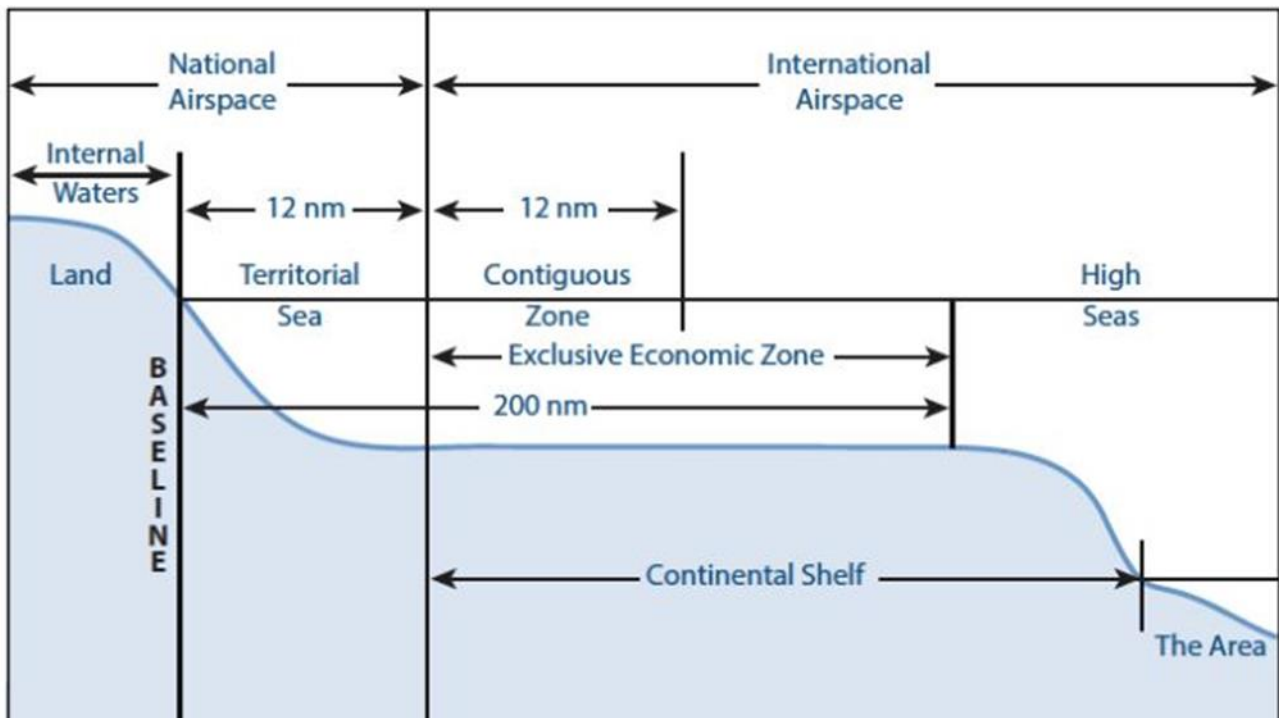
²⁴ Παπακωνσταντίνου, Δημήτριος (2020). ΑΟΖ με Αίγυπτο: Κίνηση-ματ στη σκακιέρα της Μεσογείου.

Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/diethni/3473432/aoz-me-aigupto-kinisi-mat-sti-skakiera-tis-mesogeiou>

²⁵ Τσάλτας, Γρηγόρης, (2003). «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο: Σ. Περράκης, Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

²⁶ Πλέον βλέπουμε ότι η Τουρκία έχει περάσει σε ακόμα πιο επιθετική ρητορική και από την αδιαλλαξία στην οριοθέτηση ΑΟΖ, βρίσκεται στην ανοιχτή αμφισβήτηση διεθνών συνθηκών που έχουν καθορίσει σύνορα, όπως η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης.

²⁷ Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Θαλάσσιες ζώνες σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας²⁸

A. Υφαλοκρηπίδα

Προτού γίνει αναφορά στις αξιώσεις και στη στάση της Ελλάδας και της Τουρκίας αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα, κρίνεται αναγκαίο να γίνει σύντομη αναφορά στα χαρακτηριστικά της. Σύμφωνα με το άρθρο 77, παρ.1 και 2 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η υφαλοκρηπίδα δεν αποτελεί περιοχή πλήρους κυριαρχίας του παράκτιου κράτους αλλά μία περιοχή εντός της οποίας το παράκτιο κράτος διατηρεί τα αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα που απορρέουν από τη Σύμβαση στον βυθό και στο υπέδαφος της με σκοπό την εκμετάλλευση φυσικών πόρων, όπως εξερεύνηση και εξόρυξη υδρογονανθράκων. Δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι τα εν λόγω κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους έχουν ισχύ *ipso facto* και *ab initio* (αυτοδικαίως και εξ υπαρχής)²⁹ και σε καμία περίπτωση δε βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης με τον βαθμό αποτελεσματικότητας της άσκησης τους. Το γεγονός ότι η υφαλοκρηπίδα υπάρχει αυτοδικαίως σημαίνει ότι δεν απαιτείται η ανακήρυξη από το παράκτιο κράτος αλλά είναι αναγκαία η οριοθέτηση της ανάμεσα σε όμορα κράτη και, σε περίπτωση διαφωνίας, να παραπεμφθεί στο Διεθνές Δικαστήριο δυνάμει κοινού συμφωνητικού. Επισημαίνεται ότι ο βασικός κανόνας οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα σε όμορα κράτη είναι η αρχή της μέσης γραμμής. Σύμφωνα με το άρθρο 76 της Σύμβασης, η υφαλοκρηπίδα εκτείνεται στα 200 ν.μ. από τις

²⁸ <https://www.drishitias.com/daily-updates/daily-news-analysis/unclos-maritime-zones>

²⁹ Παπασταυρίδης, Ευθύμιος, (2017). Το Δίκαιο της Θάλασσας. Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

γραμμής βάσης, ή μέχρι την απώτερη άκρη του ηπειρωτικού περιθωρίου (continental margin) όταν αυτό εκτείνεται πέρα από τα 200 .ν.μ.

α. Στάση Τουρκίας

Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα υφαλοκρηπίδας στα ελληνικά νησιά και ερειδόμενη σε αυτό το επιχείρημα στέλνει σειсмоογραφικά ή άλλα ερευνητικά σκάφη εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, λ.χ. Oruc Reis. Εντούτοις, αναφορικά με τα νησιά και τις βραχονησίδες, το άρθρο 121 του τμήματος VIII της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας αποσαφηνίζει ότι οι προβλέψεις που ισχύουν για την ηπειρωτική χώρα, ισχύουν και για νήσους και βραχονησίδες, με εξαίρεση τις βραχονησίδες οι οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή οικονομική ζωή από μόνες τους, και οι οποίες δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ αλλά δικαιούνται αιγιαλίτιδας και συνορεύουσας ζώνης.

β. Στάση Ελλάδας

Αξίζει να σημειωθεί ότι εν μέσω της τρίτης συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία συνεκλήθη το 1973 και καρποφόρησε με την υιοθέτηση της σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, το 1977 η Ελλάδα συνήψε με την Ιταλία συμφωνία με την για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ερειδόμενη στην αρχή της μέσης γραμμής.³⁰

B. ΑΟΖ

Σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη πρέπει να ανακηρυχθεί. Επιπροσθέτως, είναι αναγκαία η οριοθέτηση της μεταξύν όμορων κρατών. Ο βασικός κανόνας οριοθέτησης ανάμεσα σε όμορα κράτη είναι η αρχή της μέσης γραμμής. Σ υμπληρωματικά κριτήρια είναι, πρώτον, η αρχή της ευθυδικίας όταν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις και, δεύτερον, η αρχή της αναλογικότητας για την αποφυγή δυσανάλογων αποτελεσμάτων, καθώς στην τελευταία περίπτωση λαμβάνεται υπ' όψιν το μέγεθος των εκατέρωθεν ακτών και τη γεωγραφική διαμόρφωση.

Σύμφωνα με τα άρθρα 55-57 του μέρους V της Σύμβασης, η ΑΟΖ εκτείνεται μόνο μέχρι τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, παρέχοντας στο παράκτιο κράτος κυριαρχικά δικαιώματα σε οικονομικούς πόρους στο νερό, στον βυθό και στο υπέδαφος, λ.χ. αλιεία, θαλάσσια έρευνα, και εξερεύνηση και εξόρυξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι παρέχει, επιπλέον, το δικαίωμα παραγωγής αιολογικής ενέργειας ή από τον κυματισμό της θάλασσας και εκμετάλλευσης και το δικαίωμα δημιουργίας τεχνητών νησίδων και άλλων κατασκευών. Ως εκ τούτου, συνάγεται ότι η υφαλοκρηπίδα έχει γεωφυσικό

³⁰ <https://www.e-nomothesia.gr/law-news/sumphonia-1977-metaxu-elladas-italias.html>

προσανατολισμό ενώ η ΑΟΖ έχει οικονομικό προσανατολισμό. Επιπροσθέτως, συμπεραίνεται ότι η υφαλοκρηπίδα αφορά κυρίως τον βυθό και το θαλάσσιο υπέδαφος ενώ η ΑΟΖ τα υπερκείμενα θαλάσσια νερά. Δεν πρέπει να παραβλεφθεί ότι επιπλέον παρέχει δικαιοδοσία αναφορικά με την προστασία και διαφύλαξη φυσικών πόρων και του θαλασσίου περιβάλλοντος.

Δεδομένου ότι η ΑΟΖ δεν παρέχει κυριαρχία αλλά μόνο κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιοδοσία για την προάσπιση αυτών, άλλα κράτη δύνανται να τοποθετήσουν καλώδια και αγωγούς στον βυθό της με άδεια του παράκτιου κράτους έχοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα, το οποίο, όμως, μπορεί να απαιτήσει εναλλακτικές διαδρομές. Επιπλέον, η ΑΟΖ δεν έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση του δικαιώματος ναυσιπλοΐας ή εναέριων πτήσεων.

α. Τι αξιώνει η Ελλάδα;

Στις 09 Ιουνίου του 2020, η Ελλάδα συνήψε συμφωνία για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών με την Ιταλία, καθιστώντας την πρώτη συμφωνία που υπογράφει η Ελλάδα για οριοθέτηση της ΑΟΖ. Στη συνέχεια, η Ελλάδα προχώρησε και σε συμφωνία για την τμηματική οριοθέτηση της ΑΟΖ με την Αίγυπτο, στις 06 Αυγούστου του 2020.³¹ Το τελευταίο διάστημα η Ελλάδα φαίνεται να οδεύει και στη συνομολόγηση συνυποσχετικού με την Αλβανία για την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης προς καθορισμό των θαλάσσιων ζωνών. Στόχος της Ελλάδας είναι να θέσει το διεθνές δίκαιο ως έναν αδιαμφισβήτητο πυλώνα σταθερότητας ως προς την επίλυση των διεθνών διαφορών της ενισχύοντας σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό τη θέση της και την εικόνα της ενώπιον της διεθνούς κοινότητας. Ωστόσο, σε περίπτωση που ευοδωθεί η προσπάθεια με την Αλβανία, η θέση της Τουρκίας θα καταστεί ακόμα πιο δυσχερής, καθώς επιλέγει να εμμένει σε συνεχείς αναθεωρήσεις της κατάστασης και να διατηρεί μία στάσης έντονης αμφισβήτησης στα όρια της αποδοκιμίας και ως προς το διεθνές δίκαιο αλλά ακόμα και ως προς τη γεωγραφία.³²

β. Τι αξιώνει η Τουρκία;

Η Τουρκία, όπως δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα υφαλοκρηπίδας στα ελληνικά νησιά, έτσι δεν αναγνωρίζει και το δικαίωμα στην ΑΟΖ. Προσπαθεί να μας αποτρέψει στέλνοντας σειсмоγραφικά ή άλλα ερευνητικά σκάφη. Η Τουρκία διατηρώντας τη στάση της αμφισβήτησης συνεχίζει να διατείνεται την ύπαρξη ειδικών περιστάσεων στο Αιγαίο και υποστηρίζει τη χρήση της αόριστη αρχή της ευθυδικίας αντί της αρχής της μέσης γραμμής στην οριοθέτηση με την Ελλάδα. Εντούτοις, αξίζει να σημειωθεί ότι στο μνημόνιο κατανόησης με τη Λιβύη όπου αγνοήθηκαν οι παρεμβαλλόμενες ελληνικές νήσοι, προφανώς ακολουθήθηκε η αρχή της μέσης γραμμής.

³¹ <https://www.mfa.gr/epikairota/proto-thema/delose-upourgou-exoterikon-dendia-meta-ten-upographe-sumphonias-gia-ten-oriothetese-aoz-metaxu-ellados-kai-aiguptou-kairo-06082020.html>

³² <https://www.cnn.gr/politiki/story/340097/ston-dromo-tis-xagis-ellada-alvania-gia-tin-aoz-olo-to-paraskinio>

Εκ των γεγονότων και της ακολουθούμενης τουρκικής ρητορικής συνάγεται ότι η Τουρκία θεωρεί δίκαιο ο,τι ανταποκρίνεται κατά μη απαρέγκλιτο τρόπο στα συμφέροντα της σε τέτοιο βαθμό που πλέον φαντάζει παράδοξο το ότι όμορα παράκτια κράτη ακολουθούν την αρχή της ευθυδικίας αντί την αρχή της μέσης γραμμής, όταν αμφότερα θεωρούν την πρώτη ως την πιο δίκαιη λύση λόγω των συντρεχουσών ειδικών περιστάσεων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η θεώρηση του Δρ. Τσουλουχά³³ ότι η Τουρκία έχει υιοθετήσει τη διαπραγματευτική στάση ονόματι «διαπραγμάτευση θέσεων (positional bargaining)», ³⁴ με αφετηρία ακραίες θέσεις και απώτερο σκοπό να αποκομίσει όσα περισσότερα μπορεί ή τουλάχιστον κάτι περισσότερο από την απόλυτη αποτυχία. Το ευόιο, ωστόσο, είναι ότι λίγες φορές καρποφορεί αυτή η στάση εν τοις πράγμασι καθώς απορρίπτεται εξ αρχής χωρίς καν τα διαπραγματευόμενα μέρη να δέχονται να ξεκινήσουν την όποια διαδικασία διαπραγμάτευσης υπό αυτές τις συνθήκες.

Αδιαμφισβήτητα η πιθανολογούμενη και σχεδόν βέβαιη ύπαρξη φυσικών πόρων στην περιοχή, συνιστά κινητήριο μοχλό για την Τουρκία σε συνδυασμό, βέβαια, με τον ασίγαστη επιθυμία της για τον έλεγχο του ανατολικού Αιγαίου και της Μεσογείου.

Σε περίπτωση που η Τουρκία θα επιτύγχανε οριοθέτηση της ΑΟΖ στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία ασυζητητί στρατηγική ήττα της Ελλάδας με άμεσο αποτέλεσμα την καταστροφική υποβάθμιση των εθνικών της συμφερόντων μας στην περιοχή και δυστυχώς, παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας,

Συνεπώς, η κύρια αντιπαράθεση της Ελλάδας και της Τουρκίας συνοψίζεται στο ότι σύμφωνα με την Τουρκία, τα νησιά έχουν μηδενική επιρροή στην οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ ενώ σύμφωνα με την Ελλάδα κατ' αρχήν τα νησιά έχουν πλήρη επιρροή, αλλά είναι αξιοσημείωτο ότι στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης με την Ιταλία και την Αίγυπτο αποδέχθηκε και την προοπτική μειωμένης επιρροής των νησιών.

Σε καμία περίπτωση, δε θα μπορούσε να παραβλεφθεί η πιθανότητα σύναψης συμφωνίας οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου. Εντούτοις, τα προβλήματα που θα ανέκυπταν είναι γνωστά και δεν αμφισβητείται και η ενδεχόμενη κλιμάκωση της κατάστασης.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στο νομολογιακό παράδειγμα της νήσου των Όφεων (Serpent) στη Μαύρη Θάλασσα αναφορικά με μια διένεξη μεταξύ της Ρουμανίας και της Ουκρανίας για την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών. Η σημασία του έγκειται στη συνεχή επίκληση της απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου από πλευράς της Τουρκίας προς εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων, η οποία, ωστόσο, κρίνεται ατυχής.³⁵ Όπως ατυχής κρίθηκε και η στροφή της νομολογίας.³⁶ Σε καμία περίπτωση δε μπορεί να τεθεί θέμα σύγκρισης του νησιού των Όφεων (έκταση μόλις 0,17 km², μήκους 662 m και

³³ https://www.huffingtonpost.gr/entry/chorika-edata-efalokrepida-kai-aoz-me-apla-loyia_gr_5ffd3f53c5b63642b6feb02d

³⁴ <https://www.pon.harvard.edu/tag/positional-bargaining/>

³⁵ Maritime Delimitation in the Black Sea, Romania v Ukraine, Judgment, ICJ GL No 132, [2009] ICJ Rep 61, ICGJ 6 (ICJ 2009), 3rd February 2009, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ], <https://www.icj-cij.org/en/case/132>

³⁶ Στρατή Γ. Αναστασία, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012).

πλάτους 440 m, το οποίο κατοικήθηκε για πρώτη φορά το 2004 με 100 κατοίκους) με τα ελληνικά νησιά ακόμα και με το Καστελλόριζο,³⁷ καθώς ούτε το μέγεθος της μικρής νησίδας των Όφρων μπορεί να συγκριθεί με τα ελληνικά νησιά, τα οποία την υπερβαίνουν πολύ κατά έκταση αλλά ούτε και ο πληθυσμός της, καθώς τα ελληνικά νησιά έχουν περισσότερους εγκατεστημένους κατοίκους και μάλιστα πολύ πριν από το 2004. Επιπροσθέτως, ούτε η θέση τους που τους καθιστά ένα ενιαίο σύμπλεγμα νησιών που αποτελούν μια αυτόνομη πολιτική και οικονομική ενότητα μπορεί να συγκριθεί με την περίπτωση των Όφρων.

1.5. Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας

Αδιαμφισβήτητα το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δεν έχει συγκεκριμένο πλαίσιο μεθοδολογίας ώστε να οριστεί η κατάσταση των ορίων των θαλασσών μεταξύ των κρατών. Εντούτοις, η νομολογία του διέπεται από τέτοια κριτήρια, ώστε να είναι εφικτή μία δίκαιη λύση για όλα τα εμπλεκόμενα κράτη.^{38,39} Ωστόσο, οι συμφωνίες μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης από τη μία μεριά και Ελλάδας, Κύπρου και Ιταλίας από την άλλη, σκοπό είχαν να δημιουργήσουν δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα και να διευρύνουν ακόμα περισσότερο τη δυναμική τους στην περιοχή. Ως αποτέλεσμα αυτού, διασφαλίζεται και ένα σταθερό περιβάλλον επενδύσεων που μπορεί να προσελκύσει διεθνούς εμβέλειας εταιρίες. Όμως αυτές οι «ιδιωτικές συμφωνίες», οι διμερείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών δε θεωρούνται δεδομένες και τις περισσότερες φορές παράγουν αρνητικά αποτελέσματα εις βάρος άλλων κρατών που σχετίζονται με την περιοχή όπου αξιώνουν δικαιώματα. Αυτό βέβαια το ζήτημα των ιδιωτικών συμφωνιών είναι ζήτημα ερμηνειών καθώς τα κράτη που σχετίζονται με την Μεσόγειο εθίστανται να ερμηνεύουν τις καταστάσεις με άξονα μόνον το εθνικό τους όφελος.

Ως εκ τούτου, οι τουρκικές γεωτρήσεις στη Μεσόγειο δε βρίσκουν κάποιο νομικό έρεισμα διότι είναι αντίθετες με τις προβλέψεις του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας ως προς το δικαίωμα χρήσης κάθε θαλάσσιας ζώνης. Ένα από τα θεμελιώδη ζητήματα που πρέπει να γίνει αντιληπτό από όλους σχετικά με την Ανατολική Μεσόγειο είναι ότι διακυβεύονται τεράστια οικονομικά συμφέροντα και για αυτό η προσοχή όλων των κρατών στην περιοχή είναι εκ των προτέρων δεδομένη και ενίοτε όχι νομότυπη.⁴⁰

Στην Ανατολική Μεσόγειο υπάρχει τεράστιος ανταγωνισμός για τους υδρογονάνθρακες και

³⁷ Το Καστελλόριζο έχει έκταση 9,113 km², μήκος ακτών 19,5 km και πληθυσμό 594 κατοίκων, σύμφωνα με την απογραφή του 2021. (<https://www.statistics.gr/2021-census-pop-hous-results>)

³⁸ Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018, p. 139

³⁹ Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), Judgment, I.C.J. Reports 2021, p. 206

⁴⁰ Τσάλτας, Γρηγόρης, (2003). «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο: Σ. Περράκης, *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

για τα κοιτάσματα του φυσικού αερίου και υπάρχουν μεγάλες διαφωνίες μεταξύ των γειτονικών κρατών για την εκμετάλλευση αυτών των κοιτασμάτων.⁴¹ Όλες οι διαφωνίες έχουν οδηγήσει σε μια ομιχλώδη κατάσταση στην περιοχή, η οποία έχει καλλιεργήσει αρνητικό επενδυτικό και πολιτικό κλίμα. Ιδιαίτερα η στάση της Τουρκίας έχει κατακριθεί δημοσίως από τα περισσότερα κράτη. Κι ενώ η Τουρκία προβαίνει σε παραβιάσεις, λόγω του ότι ο έλεγχος της θάλασσας είναι ζωτικής σημασίας, κάθε κράτος αγωνίζεται να αυξήσει την επιρροή του στην περιοχή και να συνάψει τις καταλληλότερες συμμαχίες για να δημιουργήσει τις πιο πρόσφορες προϋποθέσεις κυριαρχίας στην Ανατολική Μεσόγειο.⁴²

1.6. Η μη υπογραφή της Συνθήκης των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας από την Τουρκία

Η Τουρκία δεν υπέγραψε την συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας με αποτέλεσμα μέρος των συμφωνιών που είχαν ήδη υπογραφεί να μην αναγνωρίζονται από την αυτήν. Επιπροσθέτως, παρόλο που η κατεχόμενη πλευρά της Κύπρου δεν αναγνωρίζεται από κανένα κράτος, η Τουρκία εξαιτίας της ακτογραμμής της κατεχόμενης πλευράς προσπαθεί να εγείρει αξιώσεις για να απολαύσει αυτή τα οφέλη της.⁴³

Τα πράγματα περιπλέχτηκαν ακόμη περισσότερο από τη στιγμή που ανακαλύφθηκαν κοιτάσματα στην Ανατολική Μεσόγειο από μεγάλες εταιρείες, οι οποίες είχαν αναλάβει την εξόρυξη αντίστοιχων κοιτασμάτων κατά το παρελθόν. Οι περισσότερες ανακαλύψεις έγιναν σε θάλασσες γύρω από την Κύπρο, την Αίγυπτο, το Ισραήλ και η έρευνα στην περιοχή συνεχίζεται (Περράκης, 2005).^{44,45}

1.7. Οι συμμαχίες της Τουρκίας

Η Τουρκία λόγω της επιθετικής της πολιτικής αισθάνεται μία απομόνωση και αναζητά όλο και περισσότερους συμμάχους.⁴⁶ Η βασικότερη σύμμαχος της, η Λιβύη προσπαθεί να της παρέχει στήριξη διότι η Τουρκία με τη σειρά της προσφέρει στρατιωτική στήριξη στην κυβέρνηση της Τρίπολης. Σκοπός της Τουρκίας είναι να επαναφέρει τη συζήτηση για την οριοθέτηση των

⁴¹ Εκτός των κοιτασμάτων πρέπει να αναφέρουμε ότι είναι πολύ εύφορο το έδαφος για επενδύσεις και στις Α.Π.Ε. Για περισσότερα, ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στην εργασία των Λεβογιάννη και Γρηγοριάδη, στο <https://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2021/09/Policy-paper-80-Grigoriadis-and-Levoyannis-EN-final-1.pdf>

⁴² Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

⁴³ Για περισσότερα:

<https://www.wilsoncenter.org/event/oil-exploitation-the-eastern-mediterranean-cyprus-turkey-and-international-law>

⁴⁴ Επιλέξαμε αυτή την έκφραση καθώς δεν έχει οριοθετηθεί το σύνολο των θαλασσίων ζωνών.

⁴⁵ Περράκης, Στέλιος, (2003). Αιγαίο. Εξελιξίσεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

⁴⁶ Τραγική ειρωνεία θα έλεγε κανείς αν αναλογιστεί το δόγμα «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες».

θαλάσσιων ζωνών μεταξύ της ίδιας και της Λιβύης, γεγονός που εγείρει μεγάλες αντιδράσεις από τα γειτονικά κράτη.

Παρόλο που υπεγράφη συμφωνία μεταξύ Ισραήλ, Ελλάδας και Κύπρου για μελλοντική κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο, η Τουρκία αμφισβητεί κάθε συμφωνία στην οποία δεν εμπλέκεται η ίδια και επιδίδεται σε επιδείξεις δύναμης παραβιάζοντας εναέριους χώρους και χωρικά ύδατα των γειτονικών της κρατών. Δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις η διεθνής κοινότητα παρακολουθεί αμέτοχη τις ενέργειες της, περιορίζοντας τις αντιδράσεις της σε επιπλήξεις.⁴⁷

Επιπλέον, η διεθνής κοινότητα προσπαθεί συνεχώς να βάλει την Τουρκία και την Ελλάδα στο ίδιο τραπέζι συζητήσεων για να αποκλιμακωθεί η ένταση και να αποτραπεί οποιαδήποτε πράξη θαείχε ολέθριες συνέπειες για τη νοτιοανατολική Ευρώπη και τη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνά κανείς ότι τα κράτη που επηρεάζονται από τις διαμάχες είναι πολλά. Συνεπώς, χώρες εκτός Ανατολικής Μεσογείου προσπαθούν και αυτές να βρουν μία λύση για την ειρηνική επίλυση των διαφορών των κρατών της περιοχής. Λόγου χάρη, οι ΗΠΑ απεύθυναν έκκληση για διπλωματική λύση και αποκλιμάκωση των εντάσεων, ενώ το ίδιο προσπαθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια. Οι περισσότεροι εμπειρογνώμονες πάντως θεωρούν ότι η μόνη λύση είναι ο διάλογος ώστε ο αντίκτυπος να είναι εμφανής και σε άλλα ζητήματα, όχι μόνο σε όσα σχετίζονται με την οικονομία και την εκμετάλλευση πόρων αλλά και με το προσφυγικό ή το οικολογικό.⁴⁸

Ωστόσο, η Ελλάδα θεωρεί ότι δεμπορεί να υπάρξει κάποιου είδους συζήτηση ή διάλογος για την κατάσταση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και αν κάποια στιγμή ανοίξει εκ νέου το συγκεκριμένο θέμα, αυτό μπορεί τελικά να αποβεί εις βάρος της Ελλάδας και μόνο. Τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος προσπαθούν να πιέσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση και όλα τα κράτη να έχουν σκληρή στάση απέναντι στην Τουρκία, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η Τουρκία συνεχίζει άνομα τις γεωτρήσεις και τις επιθετικές ενέργειες στην περιοχή. Για αυτό το λόγο, η διεθνής κοινότητα οφείλει να συνεχίσει τις οικονομικές κυρώσεις εις βάρος της Τουρκίας και οποιασδήποτε χώρας προβαίνει σε παρόμοιες πρακτικές στην Ανατολική Μεσόγειο.⁴⁹

⁴⁷ Τσάλτας, Γρηγόρης, (2003). «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο: Σ. Περράκης, Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

⁴⁸ Περράκης, Στέλιος, (2003). Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

⁴⁹ Στρατή, Αναστασία, (2012). Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

1.8. Ποια είναι τα τουρκικά παιχνίδια σχετικά με το Δίκαιο της Θάλασσας

Το θέμα της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης αποτέλεσε ένα διαχρονικό αίτημα των κρατών της Μεσογείου με σκοπό να επεκτείνουν τα θαλάσσια μίλια τους και να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερο εύρος και εξουσία πάνω στη θάλασσα της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας, κάθε κράτος μπορεί να ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα και κυρίως να διατηρεί τους φυσικούς πόρους των υδάτων της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης που έχει. Ωστόσο, η Τουρκία είναι από τα λίγα κράτη που δεν συμμορφώνονται με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δημιουργώντας αστάθεια και αβεβαιότητα στην περιοχή.⁵⁰

Σε περίπτωση που η Τουρκία αναγνώριζε το Διεθνές Δίκαιο, η κατάσταση θα ήταν σαφώς ομαλότερη και δεν θα υπήρχαν έντονα πολιτικά προβλήματα, ούτε προβλήματα επικοινωνίας και ενέργειες που υποσκάπτουν την βελτίωση των σχέσεων όλων των εμπλεκόμενων χωρών. Πάρα πολλές χώρες έχουν προσπαθήσει κατά καιρούς μέσα από όλη αυτή την αστάθεια να εκμεταλλευτούν την κατάσταση μεταξύ Τουρκίας - Ελλάδας προς όφελος τους και παράλληλα να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να υπάρξει μία κοινή απόφαση όλων των εμπλεκόμενων χωρών. Πολλές φορές, όμως, οι εκατέρωθεν αντιφάσεις και οι επικοινωνιακές πρακτικές δε βοηθούν στην βελτίωση των σχέσεων, ενώ οι μονομερείς ενέργειες δυναμιτίζουν το κλίμα και προκαταβάλλουν κάποια γεγονότα. Για παράδειγμα η πρωτοβουλία της Τουρκίας να ξεκινήσει με τα πλοία της εξορύξεις και έρευνες στην Ανατολική Μεσόγειο με την πρόφαση του ελέγχου για το αν υπάρχουν κοιτάσματα φυσικού αερίου δείχνει πράξεις, οι οποίες απέχουν αισθητά από την έννοια της καλής πίστης. Όπως επίσης και οι έρευνες της σε *ευαίσθητες* περιοχές οδηγούν στην παραβίαση των δικαιωμάτων της Ελλάδας. Φυσικά τόσο η Τουρκία, όσο και η Ελλάδα εμφανίζουν αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα σε συγκεκριμένες περιοχές, οι οποίες, όμως, είναι οριοθετημένες και καταγεγραμμένες και οποιαδήποτε συζήτηση περί αυτού δε φέρει κανένα άλλο αποτέλεσμα παρά δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερες αντιπαραθέσεις.⁵¹

⁵⁰ Τσάλλας, Γρηγόρης & Αναγνώστου, Χρήστος (2014). Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος, Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα

⁵¹ Τζιάρρας, Ζήνωνας & Μουδούρος, Νίκος, (2016). Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής, Εκδόσεις Τουρίκης, Αθήνα

Κεφάλαιο 2^ο

2.1. Οι απροκάλυπτες αμφισβητήσεις της Τουρκίας

Το Δίκαιο της Θάλασσας αμφισβητείται απροκάλυπτα από την Τουρκία με ακραίες και μονομερείς ενέργειες με σκοπό να δημιουργήσει τετελεσμένα γεγονότα στη Μεσόγειο με τα οποία δε θα μπορεί κανείς να αντιπαρατεθεί. Επιπροσθέτως, οι επιθετικές ενέργειες εκ μέρους της σχετίζονται κυρίως με την εξόρυξη και την ενέργεια υδρογονάνθρακα και φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Τουρκία προκαλεί κυρίως την Ελλάδα με τα πολεμικά της πλοία, τα οποία εισέρχονται στην ελληνική αποκλειστική οικονομική ζώνη δημιουργώντας κλίμα έντασης και τεράστιες αντιδράσεις στην κοινή γνώμη.

Η διεθνής νομοθεσία είναι ξεκάθαρη και σε αυτή την περίπτωση αναφέρει ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα μιας χώρας παραμένουν σε ισχύ ακόμα κι αν η χώρα αποφασίσει να μην τα ασκεί σε μία συγκεκριμένη περίοδο, ενώ οι γείτονες οφείλουν να λειτουργούν με καλή πίστη.⁵² Επιπλέον και από τη σύμβαση του 1982 δεν επιτρέπονται οι μονομερείς οριοθετήσεις,⁵³ αντίθετα ευνοούνται οι διακρατικές συμφωνίες. Όλα αυτά συνδέονται με τις συμφωνίες κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των κρατών για να διευθετηθούν τα μεταξύ τους ζητήματα αλλά η Τουρκία μέσα από τις μονομερείς ενέργειές της προσπαθεί να προκαλέσει εμπόδια και να εξουδετερώσει την άσκηση του δικαιώματος και τις νόμιμες αξιώσεις όλων των άλλων γειτονικών κρατών, προσπαθώντας ουσιαστικά να προδικάσει την οριοθέτηση προς όφελός της.⁵⁴

Οι Τούρκοι ακολουθούν μία συγκεκριμένη τακτική με στόχο να αποδομήσουν τον τρόπο που έχει διαμορφωθεί από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας σχετικά με τις ζώνες θαλάσσιας ευθύνης. Όμως τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας - την οποία την έχουν υπογράψει οι περισσότερες χώρες του κόσμου εκτός από την Τουρκία και τις ΗΠΑ⁵⁵ - διακρίνεται από μεγάλη σαφήνεια τόσο για το πώς προσδιορίζεται η υφαλοκρηπίδα, όσο και η αποκλειστική οικονομική ζώνη.

Ένα νέο θέμα, όπως το προσεγγίσαμε και νωρίτερα, στο τραπέζι του δημόσιου διαλόγου που αμφισβητείται είναι το αν τα νησιά έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη. Σύμφωνα με τη θέση της Τουρκίας, τα νησιά δεν έχουν υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική

⁵² Η καλή πίστη είναι νομική κατηγορία του Διεθνούς Δικαίου και δεν αφορά τα αισθήματα και την αντίληψη ενός διπλωμάτη ή κρατικού αξιωματούχου.

⁵³ Πέραν της Αιγιαλίτιδας Ζώνης όπου η επέκτασή της έως τα 12 ναυτικά μίλια αποτελεί μονομερές δικαίωμα κάθε κράτους ανεξάρτητα από το εάν το ασκεί ή όχι.

⁵⁴ Κοππά, Μαριλένα, (2017). Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα

⁵⁵ Πιστεύεται ότι οι ΗΠΑ δεν προέβησαν στην επικύρωση της UNCLOS λόγω των φόβων των συντηρητικών Ρεπουμπλικάνων υπομόμευσης της αμερικανικής κυριαρχίας μεταφέροντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της ανοικτής θάλασσας στα Ηνωμένα Έθνη. (<https://www.cfr.org/blog/international-treaties-united-states-refuses-play-ball>)

οικονομική ζώνη παρόλο που το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας δεν αφήνει καμία αμφιβολία ως προς το δικαίωμα αυτό σε νησιά με οικονομική δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και μόνιμο πληθυσμό. Το ζήτημα παίρνει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις με την Κύπρο, όπου η τουρκική αμφισβήτηση είναι ακόμη εντονότερη διότι με βάση τα τουρκικά λεγόμενα, η Κύπρος δε μπορεί να έχει δική της υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη, παρόλο που το ζήτημα της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στην Κύπρο διευθετήθηκε από το 2004.⁵⁶

2.2. Τα κοιτάσματα και ο ορυκτός πλούτος της Νοτιοανατολικής Μεσογείου

Όλα τα προβλήματα στην περιοχή ανακύπτουν κυρίως λόγω του ότι υπάρχει ισχυρός ανταγωνισμός για το ποιος θα πάρει τη μερίδα του λέοντος των κοιτασμάτων φυσικού αερίου και γενικότερα λόγω του ορυκτού πλούτου που υπάρχει στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό οφείλεται στο ότι έχουν γίνει πολλές ανακαλύψεις πηγών ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο που την έχουν καταστήσει πόλο έλξης για τα ισχυρότερα κράτη, καθότι τα στοιχεία στην περιοχή παρουσιάζουν τεράστιο οικονομικό ενδιαφέρον.⁵⁷

Η Τουρκία προσπαθεί με κάθε μέσο να χαράξει με τον δικό της τρόπο τη γραμμή για την αποκλειστική οικονομική ζώνη και λειτουργεί πάντοτε με βάση το εθνικό της όφελος, χωρίς να λάμβανει υπόψη της τους γείτονες της. Η συνολική πολιτική στάση της Τουρκίας καταδεικνύει ότι διεκδικεί ένα μεγάλο μέρος της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά και ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και αποκλειστικής οικονομικής ζώνης. Ουσιαστικά προσπαθεί να το πετύχει αυτό μέσα από την παραβίαση των αρχών του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και μέσα από διμερείς συμφωνίες που συνάπτει με κάποια άλλα κράτη της περιοχής ώστε η ίδια να συνεχίσει τις εξορύξεις στην περιοχή.⁵⁸

Όμως οι προτάσεις της Τουρκίας δε φαίνεται να αμφισβητούν μόνον το διεθνές δίκαιο και τις σχετικές προβλέψεις για την προστασία των κρατών στο Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας αλλά και όλες τις συμφωνίες οριοθέτησης που έχουν υπάρξει κατά το παρελθόν όπως επίσης τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών όπως έχουν οριοθετηθεί εδώ και δεκαετίες. Αυτή είναι μία πάγια τακτική της Τουρκίας, να δημιουργεί δηλαδή αμφισβήτηση των συμφωνηθέντων και να προσπαθεί να διαπραγματευτεί μέσα από τους δικούς της όρους, δημιουργώντας γκρίζες ζώνες. Αυτό έχει εντατικοποιηθεί ακόμη περισσότερο μετά την ανακάλυψη των διαθέσιμων αποθεμάτων

⁵⁶ Τζιάρρας, Ζήνωνας & Μουδούρος, Νίκος, (2016). Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής, Εκδόσεις Τουρικής, Αθήνα.

⁵⁷ Για περισσότερα στοιχεία μπορεί κανείς να ανατρέξει στο: https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Eastern_Mediterranean

⁵⁸ Κολλιά, Μαριλένα, (2017). Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα

φυσικού αερίου, τα οποία δίνουν μία άλλη αξία στην περιοχή.⁵⁹

2.3. Το συνολικό διακύβευμα που διέπει τις θαλάσσιες ζώνες

Το συνολικό διακύβευμα που διέπει τις θαλάσσιες ζώνες είναι μεγαλειώδους σημασίας. Πρακτικά φαίνεται ότι όντως τα συμφέροντα είναι αμέτρητα, καθότι υπήρξαν πολλές περιπτώσεις που η σύγκρουση μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας αποφεύχθηκε την ύστατη στιγμή κατόπιν παρέμβασης συμμαχικών δυνάμεων. Οι ευθύνες βαραίνουν ανισομερώς και τις δυο πλευρές, καθώς αναλυτές του διεθνούς δικαίου και δημοσιογράφοι αναλύουν ανακριβώς τα δεδομένα, και οδηγούν την κοινή γνώμη των δυο χωρών σε λανθασμένα συμπεράσματα παρουσιάζοντας την κατάσταση να έχει οδηγηθεί σε τέλμα. Κάτι τέτοιο δημιουργεί στους πολίτες αρνητικά συναισθήματα σε συνδυασμό με την γενικότερη άγνοια που υπάρχει σχετικά με το θέμα.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά τα χωρικά ύδατα ή την αιγιαλίτιδα ζώνη που αναφέρονται στη Σύμβαση για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, ισχύει ότι κάθε κράτος μπορεί να επεκτείνει μονομερώς τα σύνορα του στα 12 ναυτικά μίλια, ενέργεια στην οποία έχει προβεί το σύνολο των κρατών το οποίο έχει αναγνωρίσει το διεθνές δίκαιο. Στη βάση αυτού του δικαιώματος κάθε κράτος μπορεί να ασκεί πλήρη κυριαρχία στα σύνορα του. Αντίθετα, η Ελλάδα όρισε τα ναυτικά της μίλια σε 6 για τη θάλασσα αλλά 10 στον αέρα, παρότι το 1995 υπερψήφισε το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, διότι με έρεισμα απόφαση της Μεγάλης Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης αν η Ελλάδα επεκτείνει τα όρια της στα 12 ναυτικά μίλια, τότε θα ενεργοποιηθεί το *casus belli* δηλαδή την αίτια πολέμου.⁶⁰

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι στο ενδεχόμενο επέκτασης των χωρικών υδάτων και των δύο κρατών στο μέγιστο επιτρεπόμενο όριο των 12 ν.μ., από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, άμεση επίπτωση για την Τουρκία θα είναι και ο σημαντικός περιορισμός της δυνατότητα διεκδίκησης υφαλοκρηπίδας⁶¹ και ΑΟΖ εντός του Αιγαίου Πελάγους και ταυτόχρονα, θα παρασχεθεί η δυνατότητα στην Ελλάδα να αποσαφηνίσει τα όρια των υπόλοιπων θαλάσσιων ζωνών, λόγω χάρη της υφαλοκρηπίδας ή/και της ΑΟΖ.

Τόσα χρόνια λοιπόν αυτό έχει ως αποτέλεσμα η Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι έχει υπερψηφίσει την σύμβαση αυτή, να μην επεκτείνει τα ναυτικά της μίλια. Αυτό δείχνει ότι ο

⁵⁹ Τσάλτας, Γρηγόρης, (2003). «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο: Σ. Περράκης, Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

⁶⁰ Ροζάκης, Χρήστος, (2013). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

⁶¹ Λιμαντζάκης, Γιώργος, (2020) *Η ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη και η προοπτική επέκτασής της. Foreign Affairs. The Hellenic Edition.* Διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/72961/dr-giorgos-limantzakis/i-elliniki-aiγιαlitida-zoni-kaii-prooptiki-epektasis-tis>

παράνομος πολιτικός εκβιασμός της Τουρκίας αποδείχθηκε άκρως αποτελεσματικός. Άρα, με βάση τον διεθνές δίκαιο πρέπει η Ελλάδα να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ναυτικά μίλια, όπως θα αναλυθεί και στα συμπεράσματα. Ωστόσο, το Αιγαίο αντιμετωπίζεται διαφορετικά, καθώς φαίνεται να ισχύουν διαφορετικοί κανόνες όταν οι Τούρκοι ετοιμάζουν δυναμικές αντιδράσεις, αν συμβεί κάτι τέτοιο.

Σαφώς όλη κατάσταση έχει δημιουργήσει έντονο προβληματισμό καθότι η Ελλάδα δεν έχει προβεί σε καμία ενέργεια, παρόλο που της παρέχεται η δυνατότητα με βάση το διεθνές δίκαιο. Με βάση την εμπειρία του παρελθόντος η Τουρκία θα επιδιώξει να υπάρξει σύγκρουση αν η Ελλάδα αιτηθεί τα 12 ναυτικά μίλια. Παρόλα αυτά, η επέκταση των χωρικών υδάτων είναι απαραίτητο να συμβεί με οποιαδήποτε συνθήκη και οποιονδήποτε τρόπο καθώς το δικαίωμα το οποίο αναγνωρίζεται από το 1995 όταν δεν χρησιμοποιείται σημαίνει ότι με το πέρασμα των ετών αποδυναμώνεται αν όχι τυπικά σίγουρα ουσιαστικά.⁶²

2.4. Η προέκταση του εδάφους και ο θαλάσσιος βυθός

Όσον αφορά την έννοια της υφαλοκρηπίδας, αυτή εκτείνεται στα 200 ναυτικά μίλια ενός παράκτιου κράτους, υπολογισμένη από τον θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος μέχρι τις ακτές του. Γενικότερα η υφαλοκρηπίδα είναι η προέκταση του εδάφους και για αυτό, όπως προαναφέρθηκε, δεν υπάρχει κανένας λόγος η ίδια να ανακηρυχθεί αλλά μόνο να οριοθετηθεί με βάση τις αντικείμενες ακτές. Σε αντίθεση, ασφαλώς, με την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, η οποία αν δεν οριοθετηθεί τότε δεν υφίσταται. Επομένως, σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, συνάγεται το δικαίωμα ενός παράκτιου κράτους να ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα, τα οποία σχετίζονται με την εκμετάλλευση του βυθού και του υπεδάφους, αλλά όχι της επιφάνειας της θάλασσας που ανήκει στα διεθνή ύδατα και κάθε κράτος οφείλει να διασφαλίζει την ασφαλή διέλευση πλοίων.

Όσον αφορά την Ελλάδα, αφενός έχει συμφωνήσει μία φορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας της με την Ιταλία το 1977, πριν συνομολογηθεί η Σύμβαση για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, αλλά η Τουρκία ισχυρίζεται ότι όλα τα ελληνικά νησιά δε θα έπρεπε να διέπονται από Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη γιατί επικάθονται στην υφαλοκρηπίδα της, κάτι που είναι αντίθετο με αυτό που αναφέρει πρακτικά ο νόμος.

Με αυτή την πάγια θέση η Τουρκία προσπαθεί να εξερευνήσει τον χώρο της ελληνικής υφαλοκρηπίδας με τα πλοία της και να ξεκινήσει γεωτρήσεις στην περιοχή, κάτι όμως που είναι καθόλα παράνομο γιατί όλες αυτές οι ενέργειες γίνονται εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και της ελληνικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, δημιουργώντας συνεχείς επιπλοκές και εντάσεις

⁶² Λάβδας, Κωνσταντίνος & Λίτσας, Σπυρίδων (2020). «Προσφέρει η Χάγη ευκαιρία βιώσιμης συνεννόησης με την Τουρκία;», Το Βήμα, Νέες Εποχές, 16/02/2020, σελ. 2-3.

στην περιοχή της Μεσογείου.⁶³

Η ελληνική κυβέρνηση το 2011 θέσπισε τον Νόμο 4001/2011,⁶⁴ σύμφωνα με τον οποίο η Ελλάδα και όλα τα θαλάσσια οικοπέδα επί της υφαλοκρηπίδας της οριοθετούνται από το Βόρειο Ιόνιο έως νότια της Κρήτης, καθώς δεν υπήρχε συμφωνία οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη. Αυτή η κίνηση ήταν απαραίτητο να γίνει για να θωρακίσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα και κυρίως για να μην υπάρχει καμία αμφισβήτηση ως προς αυτά.⁶⁵

Ο νόμος αυτός όταν σχεδιάστηκε ήταν βαρύνουσας σημασίας, καθώς συμφωνήθηκε από το 1977 η οριοθέτηση των θαλάσσιων οικοπέδων νοτιοδυτικά και νότια της Κρήτης με την μέθοδο της μέσης γραμμής». Όμως, στο πέρασμα των ετών, κάποια από αυτά τα οικοπέδα έγιναν σημεία αντιπαράθεσης καθώς έχουν αδειοδοτηθεί για να ερευνηθούν και να εκμεταλλευτούν οι πόροι τους. Από τη μεριά της Ελλάδας φαίνεται ότι η μετριοπαθής και κατευναστική πολιτική που ακολουθεί όλα αυτά τα χρόνια δεν είναι συμφέρουσα εφόσον η Τουρκία ονειρεύεται την «γαλάζια πατρίδα».⁶⁶

2.5. Η Συνθήκη του 1982

Σχετικά με την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, αυτή έχει εισαχθεί με τη Συμβαση για Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας το 1982 και έχει καθοριστεί το περιεχόμενο και το νομικό καθεστώς της, καθώς και τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών που σχετίζονται με αυτήν. Η Σύμβαση δεν αφήνει αμφιβολίες και αναφέρει ότι η «αποκλειστική οικονομική ζώνη» κατοχυρώνει τι δικαιούται ένα κράτος εντός του πλαισίου της. Παράλληλα, όλα τα νησιά - εκτός από τους βράχους - δεν μπορούν να μην έχουν «Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη». Επίσης, το εύρος των χωρικών υδάτων φαίνεται να μην επηρεάζει την έκταση της «Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης» και της υφαλοκρηπίδας.

Επομένως, η Ελλάδα αρχικά και με μεγάλη καθυστέρηση το 2020 προχώρησε στην οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με την Ιταλία, η οποία είχε πολύ μικρές παρεκκλίσεις με αυτήν που υφίστατο εξ'αρχής. Ωστόσο, όσον αφορά την ανατολική γεωγραφική πλευρά, το ελληνικό κράτος βρέθηκε σε μεγάλη αμηχανία μετά την υπογραφή του τουρκο-λυβικού μνημονίου, όπως προαναφέρθηκε, το οποίο ανάγκασε την ελληνική κυβέρνηση να δημιουργήσει μονομερώς μερική οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με την Αίγυπτο το ίδιο έτος.⁶⁷

⁶³ *ibid*

⁶⁴ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4001 ΦΕΚ Α 179/22.8.2011

⁶⁵ Τσάλτας, Γρηγόρης & Αναγνώστου, Χρήστος (2014). Αιγαίο και Νοτιανατολική Μεσόγειος, Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, Αθήνα

⁶⁶ Φίλης, Κωνσταντίνος, (2017). Πρόσφυγες - Ευρώπη - Ανασφάλεια, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα.

⁶⁷ *Ibid*

Αυτό συνέβη ούτως ώστε να ακυρωθεί πρακτικά και νομικά το τουρκο-λυβικό μνημόνιο και να παρεμποδιστούν οι τουρκικές διεκδικήσεις. Το αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών φανερώνουν ότι η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια στερείται της δυνατότητας να εκμεταλλευτεί τους θαλάσσιους πόρους στο Αιγαίο και γενικότερα στην Ανατολική Μεσόγειο. Σε κάθε περίπτωση το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το δικαστήριο της Χάγης θα μπορούσαν να προτείνουν, με βάση το νομικό καθεστώς, έναν συμβιβασμό, ώστε να υπάρξει μία συμφιλίωση στην περιοχή για να συμβιώσουν αρμονικά όλα τα κράτη μεταξύ τους. Φυσικά, οι προϋποθέσεις μίας τέτοιας υπόδειξης είναι πολλές και δεν εξαρτώνται από τη Χάγη αλλά από τους δρώντες. Προϋποθέσεις όπως η καλή πίστη και η αρχή της καλής γειτνίασης, αλλά και του σεβασμού της εδαφικής ακεραιότητας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, η αμφισβήτηση από την Τουρκία της Συνθήκης της Λωζάνης που μεταξύ άλλων ορίζει και τα σύνορα μεταξύ κρατών τίθεται υπό αμφισβήτηση. Έτσι, τα πάγια συμφέροντα των κρατών ακυρώνουν στην πράξη τον ρόλο του Δικαστηρίου.

Το πρώτο πράγμα που θα έπρεπε να κάνει η ελληνική κυβέρνηση ήταν να ορίσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη μαζί με την Κυπριακή Δημοκρατία, ώστε να θωρακίσει ακόμη περισσότερο την Ανατολική Μεσόγειο και να προασπίσει τα συμφέροντα της. Μία τέτοιου είδους οριοθέτηση μεταξύ των δύο κρατών θα ήταν απόλυτα νόμιμη, αφήνοντας την Τουρκία να προβάλει μάταια τις μονομερείς ενέργειες και αντιδράσεις της σχετικά με τα δικαιώματα της στην Ανατολική Μεσόγειο.⁶⁸

Η Τουρκία προτού καν υπάρξει ένα τέτοιο σχέδιο συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας - Κύπρου διακήρυξε ότι η ελληνοκυπριακή αποκλειστική οικονομική ζώνη με τον τρόπο που καθορίζεται αναδεικνύεται παράνομη, ισχυριζόμενη ότι για ζητήματα που αφορούν την Κυπριακή Δημοκρατία πρέπει να συναποφασίζονται και οι Τούρκοι καθότι είναι συνιδιοκτήτες του νησιού. Επομένως είναι αναμενόμενο η Τουρκία να αμφισβητεί σε κάθε περίπτωση τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας σχετικά με την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αλλά και η Ελλάδα όλα αυτά που προβάλλει η Τουρκία από τη μεριά της.

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι στις θαλάσσιες ζώνες διακυβεύονται πάραπολλά συμφέροντα και το πιο θεμελιώδες για την Ελλάδα είναι η ανεξαρτησία και η ελευθερία της με τη λογική ότι ένα έθνος είναι ελεύθερο και ανεξάρτητο όταν δεν χρειάζεται να θυσιάζει τα νόμιμα συμφέροντα του για να αποφύγει έναν πόλεμο και κυρίως όταν δε χρειάζεται να λειτουργεί φοβικά σε θεμελιώδη δικαιώματα που του έχουν παραχωρηθεί νόμιμα, μέσα από διεθνείς συνθήκες.

Ως εκ τούτου, οι Έλληνες υποχρεούνται να προβούν σε μία πολιτική αντίστασης, να ανατρέψουν τα τουρκικά τετελεσμένα και να σταματήσουν να έχουν μία πολιτική κατευναστική και αμυντική, η οποία δεν οδηγεί πουθενά. Πρέπει, με άλλα λόγια, να υπάρξει άμεσα η ανεξαρτησία σε όλα τα επίπεδα, υψηλό εθνικό φρόνημα με κοινωνική συναίνεση, μεγάλες εξωτερικές συμμαχίες

⁶⁸ Τζιάρρας, Ζήνωνας & Μουδούρος, Νίκος, (2016). Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής, Εκδόσεις Τουρίκης, Αθήνα.

και ικανότητα της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας ώστε να ανταποκριθούν όλοι στις δύσκολες απαιτήσεις του καιρού.⁶⁹

2.6. Το δίκαιο της θάλασσας από την πλευρά της Τουρκίας

Έχουν υπάρξει κατά καιρούς μεγάλες αμφισβητήσεις και παρερμηνείες εκ μέρους της Τουρκίας σχετικά με την παραβίαση της κυπριακής ΑΟΖ, της ελληνικής ΑΟΖ και παρεμφερών ζητημάτων, που όμως έχουν καθοριστεί από διεθνείς συνθήκες ιδιαίτερα από το 1982 και μετά, οι οποίες έχουν υπογραφεί από τα περισσότερα κράτη του κόσμου. Ένα από τα αντικείμενα συζήτησης που προκάλεσαν σύγχυση και τριβή σχετίζονται με τις θαλάσσιες ζώνες, με τα δικαιώματα των κρατών εκεί και με τις διαδικασίες που θα πρέπει να συσχετιστούν με αυτές.

Ένα άλλο ζήτημα αποτέλεσε η ανάγκη κήρυξης *θαλάσσιας ζώνης*. Επομένως, όλα αυτά επομένως έχουν να κάνουν με τα ίδια τα δικαιώματα της Ελλάδας και κατά πόσο επηρεάζονται από την Τουρκία. Άλλωστε, η Τουρκία ανέκαθεν αποτελούσε αρνητή των διεθνών κανόνων δικαίου από τους οποίους δεσμεύεται αλλά δυστυχώς δεν αναγνωρίζει. Γι' αυτό και η διεθνής κοινότητα δείχνει ότι δεν μπορεί να επιβάλει την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου και διατηρεί μία «χαλαρή» στάση απέναντι στην Τουρκία, η οποία βέβαια δημιουργεί ακόμα περισσότερα προβλήματα παρά λύνει.⁷⁰

Εν κατακλείδι, η Ελλάδα αφενός έχει συγκεκριμένα δικαιώματα με βάση το Διεθνές Δίκαιο και το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας - όπως αυτά επισημαίνονται από τα Ηνωμένα Έθνη - αφετέρου η Τουρκία επιλέγει το «μανιφέστο αμφισβήτησης» σχετικά με αυτά και τις θαλάσσιες ζώνες. Παράλληλα η Ελλάδα έχει δικαίωμα να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες με τις γειτονικές χώρες χωρίς να υπάρχει ή να απαιτείται η σύμφωνη γνώμη όλων των παράκτιων χωρών. Αυτό όμως, δεν το επιτρέπει η Τουρκία γιατί θεωρεί ότι πρέπει να γίνει συμφωνία μεταξύ όλων των μερών στη βάση της «αρχής της ευθυδικίας». Η Ελλάδα απαντά βέβαια ότι οι ισχυρισμοί της Τουρκίας είναι τελείως αβάσιμοι.⁷¹

⁶⁹ Αρσονιάδης, Βασίλειος, (2018). Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας και η σχέση της με τη θεωρία του Στρατηγικού Βάθους, Η περίπτωση των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής (2002-2016), Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

⁷⁰ Ήφαιστος, Παναγιώτης (2015). Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και τουρκικής στρατηγικής από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

⁷¹ Αρσονιάδης, Βασίλειος, (2018). Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας και η σχέση της με τη θεωρία του Στρατηγικού Βάθους, Η περίπτωση των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής (2002-2016), Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

2.7. Ο τρόπος που μέσα από την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αλλάζουν οι γεωπολιτικές ισορροπίες

Είναι εμφανές ότι οι γεωπολιτικές ισορροπίες έχουν αλλάξει πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια και αυτό συνέβη λόγω της διαφορετικής χρήσης των εννοιών όπως είναι της *αποκλειστικής οικονομικής ζώνης*, της *υφαλοκρηπίδας*, των *θαλάσσιων ζωνών* και ό,τι άλλο σχετίζεται με τη διαμάχη Ελλάδας - Τουρκίας σχετικά με την κυριαρχία στην Ανατολική Μεσόγειο. Από τότε που άρχισαν οι έρευνες στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου, έχει διαφοροποιηθεί πλήρως η κατάσταση καθώς οι σχέσεις των δυο χωρών τα τελευταία χρόνια είναι πιο τεταμένες από ποτέ. Αυτό συμβαίνει διότι στην θεωρία ισχύει το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να εκμεταλλεύεται το βυθό του σε μήκος και πλάτος μέχρι 200 ναυτικά μίλια, στην πραγματικότητα δεν είναι σεβαστό εκ μέρους της Τουρκίας. Στην πράξη η Τουρκία φαίνεται να μην αποδέχεται σε καμία περίπτωση ούτε τις σχετικές πλευρές του Διεθνούς Δικαίου, ούτε και τα επιχειρήματα που προβάλλει η Ελλάδα και η Κύπρος, ενώ οι συνεχείς προκλήσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν δημιουργήσει ποικίλες αντιδράσεις σε όλον τον κόσμο.⁷²

Στην όλη κατάσταση έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο οι σύμμαχοι και οι αντίπαλοι, οι χώρες που είναι φιλικά ή αρνητικά προσκείμενες με κάποιες άλλες. Για παράδειγμα η Ελλάδα και η Κύπρος λειτουργούν ως ενιαίο σύνολο, ενώ η Λιβύη που και αυτή προέβαλε αξιώσεις στην περιοχή έχει συμπράξει με την Τουρκία, υπογράφοντας μαζί της το μνημόνιο.⁷³

Έχει, ωστόσο, υπογραφεί και νόμιμη συμφωνία μεταξύ της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Κύπρου μέσα από το πρόγραμμα του αγωγού φυσικού αερίου που πρόκειται να περάσει από αυτές τις χώρες και να μεταφέρεται σε όλη την Ευρώπη. Εν συνεχεία στο ζήτημα της υφαλοκρηπίδας, η Ελλάδα μαζί με την Κύπρο οριοθέτησαν τα σύνορα των θαλασσών τους επιλέγοντας την αποκλειστική οικονομική ζώνη και όχι την υφαλοκρηπίδα. Το ίδιο ακολούθησαν όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου που έχουν υιοθετήσει την αποκλειστική οικονομική ζώνη και όχι την υφαλοκρηπίδα, γιατί κατά αυτόν τον τρόπο είναι ευκολότερη και απλούστερη η οριοθέτηση (Αρσονιάδης, 2018).

Στην τελευταία συμφωνία που υπεγράφη μεταξύ Ελλάδας - Αιγύπτου δεν υπήρχε καμία αναφορά στη λέξη *υφαλοκρηπίδα* παρά μόνο η πλήρης ερμηνεία της λέξης *αποκλειστική οικονομική ζώνη*. Συνεπώς, ο χάρτης της ελληνικής αποκλειστικής οικονομικής ζώνης είναι δεδομένος και για αυτόν τον λόγο οι τουρκικές διεκδικήσεις σχετίζονται με την άρνηση της ύπαρξης υφαλοκρηπίδας

⁷² Ήφαιστος, Παναγιώτης (2015). Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και τουρκικής στρατηγικής από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

⁷³ Τουλάχιστον η τωρινή κυβέρνησή της που χαρακτηρίζεται από μεγάλη αστάθεια. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα για την Ελλάδα και την Κύπρο καθώς ανά πάσα στιγμή μπορεί να προκύψει διαφορετική κυβέρνηση.

στα νησιά του Αιγαίου. Το γεγονός ότι η Τουρκία παρουσιάζει το δικαίωμα σε ΑΟΖ ως αποτέλεσμα της ύπαρξης ή όχι υφαλοκρηπίδας (;) δείχνει ακόμα περισσότερο τον ασταθή και δίχως έρεισμα χαρακτήρα των επιχειρημάτων της.

Ωστόσο, ήδη 149 παραθαλάσσια κράτη σε όλο τον κόσμο έχουν ορίσει τη δική τους ΑΟΖ, η οποία τους παρέχει το δικαίωμα (και στο ζήτημα της υφαλοκρηπίδας) να εκμεταλλεύονται το θαλάσσιο πλούτο τους. Δυστυχώς, η Ελλάδα δεν αποτελεί μία από αυτές τις χώρες παρόλο που έχει προβεί στην οριοθέτηση της ΑΟΖ με τον τρόπο που έπρεπε,⁷⁴

Για να λυθεί το ζήτημα της ΑΟΖ πρέπει, πρώτον, να δημιουργηθεί μία δυναμική στρατηγική και μια ενημέρωση για να καταστεί ευρέως αντιληπτή η έννοια της ΑΟΖ. Δεύτερον, να κατανοήσει και η παγκόσμια κοινότητα το πρόβλημα της Ελλάδας σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη και τη μη εφαρμογή των κανόνων από τους γείτονες της χώρας. Υπό αυτές τις συνθήκες μόνο μια χώρα αντιμετωπίζει σθεναρά τις εξωτερικές προκλήσεις και βοηθά με τη στάση της την Ελλάδα και αυτή είναι η Κύπρος, η οποία έχει επιδείξει μεγάλη γενναιότητα και αποφασιστικότητα στην εξωτερική της πολιτική.

Επιπροσθέτως, τα περισσότερα κράτη του κόσμου εκτός από την Τουρκία έχουν αναγνωρίσει την αποκλειστική οικονομική ζώνη που διέπει την Κυπριακή Δημοκρατία. Το χειρότερο για την Ελλάδα με το πέρασμα των ετών είναι ότι οι συνομιλίες σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη όλο και υποβαθμίζονται και αυτό έχει ως συνέπεια η δυναμική του θέματος όλο και περισσότερο να εξασθενεί. Όμως, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η τακτική της Ελλάδος δεν πρέπει να αφορά πλέον στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας αλλά στην οριοθέτηση της ΑΟΖ γιατί η ΑΟΖ υπερκαλύπτει την υφαλοκρηπίδα. Επομένως θα πρέπει να αλλάξει η πολιτική ατζέντα σχετικά με αυτές τις συζητήσεις.⁷⁵

⁷⁴ Ήφαιστος, Παναγιώτης (2015). Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και τουρκικής στρατηγικής από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

⁷⁵ Μάζης, Ιωάννης, (2015). Νταβουτογλιανή προσέγγιση και γεωπολιτική ανάλυση: Κριτική παρουσίαση, από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Κεφάλαιο 3^ο

3.1. Η σημασία του Διεθνούς Δικαίου

Μια άλλη έννοια βαρύνουσας σημασίας είναι αυτή του *Διεθνούς Δικαίου*, η οποία σε έχει καταπατηθεί εις βάρος της Ελλάδας από την Τουρκία πολλάκις. Το γεγονός ότι γίνεται προσπάθεια από τη γείτονα χώρα να μειώσει την αξία της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης οδηγεί σε μεγάλες αντιπαραθέσεις. Η Τουρκία προσπαθεί, επίσης, να πείσει το Ισραήλ και την Κύπρο ότι κακώς οριοθέτησαν τη δική τους ΑΟΖ και αγνόησαν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Επιπλέον, η συμφωνία ανάμεσα σε Ισραήλ και Κύπρο είναι πολύ σημαντική γιατί αυτά τα κράτη προχωρούν σε έρευνες εντοπισμού φυσικού αερίου και δεν προβαίνουν σε ενέργειες σχετικά με την υφαλοκρηπίδα γνωρίζοντας ότι αποτελεί μία ξεπερασμένη έννοια σχετικά με το Δίκαιο.

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία αυτής της συμφωνίας είναι το άρθρο 56 το οποίο αναφέρεται στα δικαιώματα, στις αρμοδιότητες και στις υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους μέσα από την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, σύμφωνα με την οποία το κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα για να εκμεταλλεύεται τον βυθό, το υπέδαφος και τα υπερκείμενα ύδατα.

Άρα, τα οφέλη από τη δημιουργία της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης πραγματικά φαίνεται να είναι τεράστια. Παράλληλα υπάρχουν κάποια αναμφισβήτητα σημεία τα οποία σχετίζονται με την αποκλειστική οικονομική ζώνη και είναι τα εξής:

1. Η ΑΟΖ από τη σκοπιά του Εθιμικού και Διεθνούς Δικαίου, ιδιαίτερα από τη στιγμή που επικυρώθηκε η σύμβαση για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας πρέπει να βρίσκεται σε πλήρη ισχύ.
2. Η ΑΟΖ πρέπει να ανακηρυχθεί από το παράκτιο κράτος και αν αυτό δεν συμβεί, τότε η αποκλειστική οικονομική ζώνη απλά δεν υφίσταται
3. Τα παράκτια κράτη δεν πρέπει να υπερβαίνουν τους περιορισμούς που τους έχουν επιβληθεί σχετικά με τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις δικαιοδοσίες τους
4. Κανένα κράτος δεν έχει το δικαίωμα να ισχυριστεί ότι κάποιο παράκτιο κράτος δεν μπορεί να ανακηρύξει δική του αποκλειστική οικονομική ζώνη.⁷⁶

Συνεπώς όσοι αγνοούν το θέμα της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης υποπίπτουν σε ένα μεγάλο διπλωματικό και πολιτικό λάθος. Συνεπώς, συνάγεται ότι η Ελλάδα πρέπει να ανακηρύξει την κυριαρχία της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στη βάση του Διεθνούς Δικαίου, να μην

⁷⁶ Μάζης, Ιωάννης, (2015). Νταβουτογλιανή προσέγγιση και γεωπολιτική ανάλυση: Κριτική παρουσίαση, από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

κατέχεται από φοβικό σύνδρομο και να προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσει τα δικαιώματά της. Με βάση το Διεθνές Δίκαιο και με όλα αυτά που αναφέρονται σχετικά με την ΑΟΖ φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του Αιγαίου και όλοι οι φυσικοί πόροι που υπάρχουν σε αυτό ανήκουν στην Ελλάδα.

Όμως, είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα και σε όλες τις χώρες που αντιμετωπίζουν κυριαρχικές αμφισβητήσεις δίνεται το δικαίωμα να προσφύγουν στα διεθνή δικαστήρια και κυρίως στο δικαστήριο της Χάγης, παρόλο που ένα τέτοιο εγχείρημα είναι πολλές φορές επικίνδυνο γιατί η απόφαση μπορεί να μην ικανοποιήσει κανένα από τα εμπλεκόμενα μέρη. Όμως, με βάση όλες τις εξελίξεις που έχουν υπάρξει μέχρι τώρα σε αυτό το ζήτημα, οι αποφάσεις του δικαστηρίου θα πρέπει να είναι πολύ συγκεκριμένες.⁷⁷

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι αν κάποια χώρα δεν έχει οριοθετημένα θαλάσσια σύνορα δημιουργούνται εις βάρος της προβληματικές καταστάσεις, οι οποίες εκτός από πολιτικό και ιδεολογικό περιεχόμενο έχουν ιδιαίζουσα σημασία σε οικονομικό επίπεδο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η Ελλάδα δε δύναται να εκμεταλλευτεί ούτε το υπέδαφος, ούτε το βυθό της καθώς επικρατεί μία κατάσταση ασάφειας, η οποία δεν λειτουργεί υπέρ της και αφήνει την κατάσταση να διαιωνίζεται. Vice versa, λειτουργεί υπέρ της Τουρκίας, η οποία εκμεταλλεύεται στο έπακρο την κατάσταση, συμπεριφερόμενη προκλητικά σε όλο το Αιγαίο.

Ευτυχώς, με βάση την συμφωνία που έχει υπογραφεί μεταξύ Ισραήλ, Ελλάδας και Κύπρου σχετικά με τον αγωγό του φυσικού αερίου, η Τουρκία δε μπορεί να εμποδίσει την διέλευση του αγωγού από την τελική αποκλειστική οικονομική ζώνη καθώς αυτό είναι δικαίωμα το οποίο απορρέει από το άρθρο 79 του Δικαίου της Θάλασσας.

Σημασία για την Ελλάδα θα είχε μία απόφαση του δικαστηρίου της Χάγης που θα ήταν σε θέση να λύσει την ελληνοτουρκική διένεξη χωρίς να θέσει σε κίνδυνο την Ελλάδα από την τουρκική επέκταση. Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα θα ήταν ελεύθερη να ενεργήσει όπως επιθυμεί για την εκμετάλλευση του βυθού της. Ένα βασικό δεδομένο είναι ότι η Τουρκία δεν επιθυμεί την προσφυγή στα διεθνή δικαστήρια για να επιληφθεί η υπόθεση με την Ελλάδα αλλά την επίλυση των ζητημάτων με στρατιωτικά και πολιτικά μέσα πίεσης, ενέργειες στις οποίες προβαίνει μέχρι σήμερα.⁷⁸

3.2. Ο τρόπος που έχει διαφοροποιηθεί το ζήτημα την τελευταία δεκαετία

Σχετικά με το ζήτημα της γεωπολιτικής θέσης της Ελλάδας, η κατάσταση έχει διαφοροποιηθεί αισθητά την τελευταία δεκαετία με αποτέλεσμα σε όλη τη Μεσόγειο να μην μπορεί

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Ηφαιστος, Παναγιώτης (2015). Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και τουρκικής στρατηγικής από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

να εκτονωθεί η κατάσταση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει το δικό της μερίδιο ευθύνης καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έδειξε την απαιτούμενη πυγμή. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία αντιμαχόμενων στρατοπέδων, συμμάχων και αντιπάλων που προβάλλουν τις δικές τους αξιώσεις και δικαιώματα για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση και να προηγηθούν έναντι άλλων κρατών.

Ουσιαστικά η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να συμμετέχει άμεσα στο ζήτημα της οριοθέτησης της ευρωπαϊκής αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και να παρέμβει σε αυτό το ζήτημα δραστικά για να αντιμετωπιστούν οι αθέμιτες πρακτικές κυρίως από την Τουρκία αλλά και άλλες χώρες. Γι' αυτό πρέπει να παρέμβει δραστικά και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση στην υπόθεση αυτή, διότι η αποκλειστική οικονομική ζώνη των κρατών-μελών της είναι και η αποκλειστική οικονομική ζώνη της ίδιας.⁷⁹

Από τη *Συμφωνία του Montego Bay* του 1982 έχουν αναδειχτεί συγκεκριμένοι νομικοί όροι, οι οποίοι σχετίζονται με τη διαδικασία και τη συμφωνία οριοθέτησης της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και ισχύουν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μέρος του ευρωπαϊκού κεκτημένου και ενός ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου. Από αυτή τη συμφωνία και έπειτα άλλαξε όλη η κατάσταση σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη και με έννοιες όπως η υφαλοκρηπίδα και άλλα ζητήματα που ταλανίζουν την Ανατολική Μεσόγειο την τελευταία δεκαετία.

Επίσης, τα όργανα της Ε.Ε οφείλουν να εποπτεύουν το σύνολο του ευρωπαϊκού δικαίου και του νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης των κρατών - μελών, ώστε να οριοθετηθεί η ΑΟΖ τους με τα τρίτα κράτη, να υπάρξει συμφωνία και να χαραχθεί η μέση γραμμή για την απόσταση μεταξύ των κρατών, η οποία θα δώσει μία δίκαιη λύση σε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα.

Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα στα κράτη-μέλη σχετικά με την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης καθώς το ζήτημα είναι πιο επίκαιρο από ποτέ αφού υπάρχουν χώρες που δε σέβονται την Συμφωνία του Montego Bay και επιχειρούν να ενεργήσουν αυτόνομα στα πλαίσια των προσωπικών τους συμφερόντων.⁸⁰

3.3. Τα λάθη των ελληνικών κυβερνήσεων

Το κυριότερο πολιτικό λάθος της Ελλάδας είναι ότι δεν έχει επεκτείνει τα χωρικά ύδατα όπως ορίζει η Σύμβαση και έχει αφήσει το ζήτημα μετέωρο εδώ και αρκετές δεκαετίες. Το γεγονός ότι δεν έχει προβεί στην οριοθέτηση της τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργήσει ποικίλες αντιδράσεις εκ μέρους της Τουρκίας.

⁷⁹ Μηνάγιας, Χρήστος, (2018). *Μέτωπα Σύγκρουσης και Πολέμου της Τουρκίας*, Τυπογραφείο του Ελληνικού Στρατού, Αθήνα.

⁸⁰ Ibid

Η ευθεία σύμπραξη οφείλει να ακολουθηθεί από χώρες όπως η Ελλάδα και Κύπρος, ώστε χώρες, όπως η Τουρκία, να αντιληφθούν ότι πρέπει να αρχίζουν να χρησιμοποιούν το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και να ακολουθούν όλες τις συνθήκες που έχουν υπογραφεί από τα περισσότερα κράτη του κόσμου, εάν θέλουν – όπως υποτίθεται θέλει και η Τουρκία – να είναι μέλη της ΕΕ.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να αναλογιστεί τις ευθύνες της σχετικά με τη συμπεριφορά της Τουρκίας γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν έχει λειτουργήσει αποτρεπτικά ώστε να σταματήσουν οι προκλητικές ενέργειες. Ενίοτε υπάρχουν ανυπόστατες νομικές και έκνομες ενέργειες όπως το τουρκολυβικό μνημόνιο το οποίο παραβιάζει προκλητικά τη σύμβαση του Montego Bay και προσπαθεί να δημιουργήσει προηγούμενο σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη. Το μνημόνιο αυτό υπό κανονικές συνθήκες δεν έχει καμία αξία.⁸¹

Εν τέλει, είναι απαραίτητο χώρες όπως η Ελλάδα και η Κύπρος να οριοθετήσουν την αποκλειστική ζώνη με βάση την Συμφωνία του Montego Bay του 1982 και κυρίως να επιδιώξουν να βρουν λύση με νόμιμα μέσα ώστε να εκτοπίσουν οποιαδήποτε παράτυπη πρακτική της Τουρκίας. Με αυτόν τον τρόπο οι χώρες της Ευρώπης θα αναβαθμίσουν το διεθνές δίκαιο και θα ενισχύσουν το κύρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Τουρκία. Είναι σημαντικό ότι και η Ελλάδα και η Κύπρος έχουν δηλώσει ότι δεν πρόκειται να ανεχθούν καμία έκπτωση σχετικά με τα δικαιώματά τους που απορρέουν από την Συμφωνία του Montego Bay σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη και το ίδιο πρέπει να κάνει και Ευρωπαϊκή Ένωση για να διασφαλίσει τα κράτη-μέλη της.⁸²

3.4. Το συγκεκριμένο νομικοπολιτικό ζήτημα

Σχετικά με την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης υπάρχει ένα συγκεκριμένο νομικό και πολιτικό ζήτημα. Με βάση το Διεθνές Δίκαιο, οι συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. για την αποκλειστική οικονομική ζώνη είναι μέρος του ευρωπαϊκού κεκτημένου και για αυτό τον λόγο χρήζουν εποπτείας από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το ευρωπαϊκό δίκαιο γενικότερα. Είναι απαραίτητο μεταξύ όλων των κρατών-μελών να χαραχτεί μια μέση γραμμή σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη και να βρεθεί μία δίκαιη λύση για όλους. Εν συνόλω, το ζήτημα καθίσταται εξαιρετικά επίκαιρο λόγω των αυθαίρετων ερμηνειών από τους γείτονες Τούρκους, οι οποίοι με βάση ανυπόστατους ισχυρισμούς προσπαθούν να πλήξουν την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης σε ευρύτερο επίπεδο.⁸³

⁸¹ Ibid

⁸² Λίτσας, Σπυρίδων (2015). Η θεωρία της ήπιας ισχύος στο πλαίσιο των νέο-οθωμανικών προσανατολισμών: μια ενδοσκόπηση στο «Στρατηγικό Βάθος», από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

⁸³ Τσακίρης, Θεόδωρος, (2018). Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Με βάση το άρθρο 47 της Συμφωνίας του Montego Bay, τα κράτη διαθέτουν αυτοτελή νομική προσωπικότητα η οποία τα καθιστά αυτοτελείς νομικές οντότητες και έχουν το δικαίωμα να χαράξουν τη δική τους αποκλειστική οικονομική ζώνη. Ακολούθως η Ε.Ε. διαθέτει αυτοτελή νομική προσωπικότητα που της επιτρέπει να συνάπτει διεθνείς συμβάσεις που θα διασφαλίζουν την συνοχή της με το Διεθνές Δίκαιο (κυρίως από το 1982 και μετά) και θα επιτρέπουν τις αποφάσεις των κρατών-μελών της σε θέματα σχετικά με την αποκλειστική οικονομική ζώνη. Όλα αυτά έχουν τεράστια σημασία για να διατηρείται το ευρωπαϊκό οικοδόμημα με τον τρόπο που πρέπει και κυρίως για να τηρείται στο έπακρο η Συμφωνία του Montego Bay, η οποία κωδικοποίησε τα περισσότερα ζητήματα του Διεθνούς Δικαίου σχετικά με τη θάλασσα. Σχετική ερμηνεία δόθηκε επίσης μέσα από τη νομολογία του διεθνούς δικαστηρίου της Χάγης με βάση τους εθνικούς κανόνες του κάθε κράτους – μέλους της Ε.Ε.⁸⁴

Το νομικό πλαίσιο της Συμφωνίας του Montego Bay θέτει σημαντικούς κανόνες για τη χρήση των θαλασσών και των ωκεανών, για την προστασία του περιβάλλοντος, για τη διαχείριση του θαλάσσιου πλούτου για άλλα ζητήματα που σχετίζονται με τη θάλασσα και γενικότερα διαμορφώνει ένα κανονιστικό πλαίσιο ώστε να θέσει σε μεγαλύτερη ισχύ και κύρος το Δίκαιο της Θάλασσας. Η εφαρμογή της συγκεκριμένης Συμφωνίας έγινε το 1998 και θεωρείται μέρος του ευρωπαϊκού κεκτημένου, άρα πρέπει να είναι σεβαστή από όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση και από τα κράτη που επιδιώκουν να ενταχθούν σε αυτήν. Επομένως και η Τουρκία η οποία επιθυμούσε παλαιότερα να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση όφειλε να σεβαστεί τη συγκεκριμένη σύμβαση χωρίς να την αμφισβητεί και να μην ερμηνεύει κατά το δοκούν.⁸⁵

Η Τουρκία, ως επί το πλείστον, έχει παραβιάσει κατάφωρα τις ερμηνείες σχετικά με την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και αναγνωρίζει μόνον το διεθνές δικαστήριο της Χάγης. Σε κάθε περίπτωση το ευρωπαϊκό κεκτημένο είναι τεράστιας σημασίας και πρέπει να προστατεύεται και να μη λειτουργεί ως τροχοπέδη σε χώρες όπως η Ελλάδα και η Κύπρος.⁸⁶

3.5. Τα χωρικά ύδατα και οι γείτονες

Όσον αφορά τα χωρικά ύδατα η τουρκική πλευρά με κάθε τρόπο διατρανώνει την αντίθεσή της, πυροδοτώντας συνεχώς ένταση στο Αιγαίο, σε ξηρά και στον εναέριο χώρο. Η Τουρκία μέσα από τις ΝΑΥΤΕΞ προσπαθεί να διασπείρει φήμες και εντυπώσεις, λέγοντας ότι τα πλοία της

⁸⁴ Λίτσας, Σπυρίδων (2015). Η θεωρία της ήπιας ισχύος στο πλαίσιο των νέο-οθωμανικών προσανατολισμών: μια ενδοσκόπηση στο «Στρατηγικό Βάθος», από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

⁸⁵ Τσακίρης, Θεόδωρος, (2018). Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

⁸⁶ Φωκιανού, Τερέζα & Κονοφάγος, Ηλίας (2014). «Ευρωπαϊκό φυσικό αέριο νοτιοανατολικά της Κρήτης», στο: Γρ. Ι. Τσάλτας – Χ. Α. Αναγνώστου (επιμ.), Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

κινούνται στην περιοχή της Μεσογείου για λόγους ασφαλείας. Όλα αυτά γίνονται συντονισμένα ώστε η Τουρκία να επεκταθεί στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου και να εδραιώσει τη θέση της.⁸⁷

Επιπροσθέτως, η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αφενός έχει υπογραφεί από κάποιες χώρες όπως για παράδειγμα η Λιβύη, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής α φ ε τ ε ρ ο υ δεν το έχουν επικυρώσει, ενώ η Τουρκία και το Ισραήλ δεν το έχουν καν υπογράψει και γι' αυτό ούτε δεσμεύονται, ούτε εξαρτώνται από αυτό.

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, τα χωρικά ύδατα πρέπει να είναι 12 ναυτικά μίλια και η Ελλάδα έχει δικαίωμα να τα επεκτείνει μονομερώς καθότι κάτι τέτοιο της παρέχεται από τον νόμο. Όμως, η Ελλάδα έχει ορίσει τα χωρικά της ύδατα στα 6 ναυτικά μίλια και τον εναέριο χώρο στα 10 ναυτικά μίλια λόγω ότι υπάρχει μεγάλη ένταση στην περιοχή και δεθέλει να δυναμιτίσει ακόμη περισσότερο το κλίμα. Η Τουρκία από την άλλη προσπαθεί επιθετικά να αποτρέψει την Ελλάδα να εξασκήσει το δικαίωμα για την επέκταση των εναερίων και χωρικών υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια και προσπαθεί να επιβληθεί υποστηρίζοντας ότι κάτι τέτοιο θα ήταν αιτία πολέμου.⁸⁸

Συνεπώς, η Ελλάδα, ενώ έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να επεκτείνει τον εναέριο χώρο και την αποκλειστική οικονομική της ζώνη δυστυχώς επιδεικνύει χαρακτηριστική αδυναμία ως προς την υλοποίησή του. Η Ελλάδα, επίσης, αν και έχει το δικαίωμα δεν έχει κηρύξει *συνορεύουσα ζώνη*, παρότι κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό από τη στιγμή που έχουν υπάρξει παράνομες μεταναστευτικές ροές και το Αιγαίο είναι τεράστιας στρατηγικής σημασίας. Σε όλα αυτά ο μόνιμος αντίπαλος της Ελλάδας - η Τουρκία - δεν αναγνωρίζει κανένα από τα ανωτέρω δικαιώματα και προσπαθεί με κάθε τρόπο να παρουσιάσει ότι η Ελλάδα λειτουργεί παρανόμως και όχι με βάση αυτά που αναφέρει ο νόμος.

Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 121 του Δικαίου της Θάλασσας το οποίο αναφέρεται στα νησιά και στις βραχονησίδες και κυρίως στο γεγονός ότι και αυτά δικαιούνται αιγιαλίτιδα και συνορεύουσα ζώνη. Όσον αφορά την αποκλειστική οικονομική ζώνη το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει συνάψει συμφωνία για την αποκλειστική οικονομική ζώνη με την Ιταλία, μερική συμφωνία με την Αίγυπτο και την Αλβανία αλλά αναγκάζεται να προσφύγει στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης λόγω Τουρκίας δείχνει ότι η χώρα δεν έχει εκμεταλλευτεί πλήρως τα δικαιώματά της.⁸⁹

Αυτή τη μετριοπαθή στάση εκμεταλλεύεται η Τουρκία η οποία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στα ελληνικά νησιά ενώ προσπαθεί να δημιουργήσει ένταση στην περιοχή στέλνοντας ερευνητικά σκάφη τα οποία δημιουργούν εντάσεις. Ένα, επίσης, αρνητικό της όλης κατάστασης είναι ότι η Τουρκία συνυπέγραψε το

⁸⁷ Κουσκουβέλης, Ηλίας (2015) Πολιτική των μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες ή προβληματική πολιτική; από το συλλογικό «Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα

⁸⁸ Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2008). Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα

⁸⁹ Κουσκουβέλης, Ηλίας (2015) Πολιτική των μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες ή προβληματική πολιτική; από το συλλογικό «Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

παράνομο μνημόνιο με την κυβέρνηση της Λιβύης, το οποίο, όμως, δεν αναγνωρίστηκε από κανένα κράτος, ούτε καν από το λιβυκό κοινοβούλιο. Με βάση αυτό το μνημόνιο η Τουρκία θεωρεί ότι τα νησιά δεν μπορούν να ζητούν οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης κάτι βέβαια που είναι πλήρως αντίθετο με αυτά που ορίζει η σύμβαση του Montego Bay.

Έτσι όπως είναι διαμορφωμένη σήμερα η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο φαίνεται ότι η Ελλάδα ίσως ποτέ να μη μπορέσει να έρθει σε απευθείας συμφωνία για την αποκλειστική οικονομική ζώνη με την Τουρκία και για αυτό η μόνη διέξοδος της είναι το διεθνές δικαστήριο της Χάγης.⁹⁰

3.6. Η στρατηγική των κρατών σχετικά με το ζήτημα

Η ελληνοτουρκική διαφορά προφανώς και τα τελευταία χρόνια είναι τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας και αυτό φαίνεται από τη στάση των υπολοίπων κρατών στην υπόθεση. Επιπλέον, η όλη κατάσταση συζητείται ήδη εδώ και πάρα πολλά χρόνια αφού από το 1973 υπάρχουν αναφορές σχετικά με τα κοιτάσματα πετρελαίου στο Αιγαίο τα οποία χρήζουν έρευνας, καθότι αποτελούν τεράστιο πλούτο στην περιοχή. Από τότε ξεκίνησε και η τεράστια διαμάχη της Ελλάδας με την Τουρκία. Για αυτό ήδη από το 1976 πραγματοποιήθηκαν έρευνες στο Αιγαίο από τουρκικά σκάφη για να δουν κατά πόσο οι επιστημονικές υποθέσεις είναι αληθείς. Για το ζήτημα πρέπει ίσως να επιληφθούν τα δικαιοδοτικά όργανα, εφόσον η ίδια η Τουρκία δεν έχει κυρώσει την διεθνή σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα, ούτε το Δίκαιο της Θάλασσας και γενικότερα δεν αποδέχεται τίποτα από όλα όσα έχουν συμφωνηθεί από τα περισσότερα κράτη του κόσμου.

Αυτό συνεπάγεται ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η γενικότερη τουρκική άρνηση να επιλύσει τα ζητήματα με προσφυγή στα διεθνή δικαστήρια, παρά το γεγονός ότι η κατάσταση έχει φτάσει πολλές φορές σε οριακό σημείο με ενδεχόμενο ακόμη και την ένοπλη αντιπαράθεση. Η ελληνική θέση σε όλα αυτά είναι συγκεκριμένη και επικαλείται την πλήρη εφαρμογή και ερμηνεία του Διεθνούς Δικαίου και όλων των συνθηκών που έχουν υπογραφεί. Οτιδήποτε άλλο που απαιτεί η Τουρκία ή οποιαδήποτε άλλη χώρα που δεν ερείδεται σε κάποια νομική βάση, δε μπορεί να αναγνωριστεί.

Επί της ουσίας, η Τουρκία για την επίλυση των διαφορών με την Ελλάδα επικαλείται την «αρχή της ευθυδικίας» που όμως δεν προκύπτει από το νόμο και είναι αξίωση δίχως νομικό έρεισμα σε ο,τι αφορά τη συνορεύουσα με την αιγιαλίτιδα ζώνη και την αποκλειστική οικονομική ζώνη. Το ζητούμενο για την Ελλάδα και για όλες τις ισορροπημένες και δημοκρατικές χώρες του πλανήτη είναι να εφαρμόζεται το διεθνές, εθιμικό και συμβατικό Δίκαιο και γενικότερα ο «κανόνας της

⁹⁰ Φωκιανού, Τερέζα & Κονοφάγος, Ηλίας (2014). «Ευρωπαϊκό φυσικό αέριο νοτιοανατολικά της Κρήτης», στο: Γρ. Ι. Τσάλτας – Χ. Α. Αναγνώστου (επιμ.), Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

μέσης γραμμής», ο οποίος αποτελεί την επικρατούσα αρχή για το δίκαιο της οριοθέτησης.⁹¹

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί ένα κρίσιμο σταυροδρόμι μεταξύ της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής, κατέχουσα ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία. Λόγω της στρατηγικής της θέσης η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα για την περιφερειακή ασφάλεια των χωρών που εμπλέκονται. Εκεί οφείλονται, άλλωστε, και οι προκλήσεις στον χώρο αυτό έχουν σημαντικές επιπτώσεις.

Τα τελευταία χρόνια η κατάσταση στην περιοχή είναι επισφαλής καθώς έχουν ανακύψει ζητήματα σχετικά με τη θαλάσσια και ενεργειακή ασφάλεια και με διεκδικήσεις που αφορούν στην αποκλειστική οικονομική ζώνη και την κρατική κυριαρχία στην περιοχή.

Για αυτό, άλλωστε, έχουν τεράστια σημασία οι σχέσεις που αναπτύσσονται και ο συγκρουσιακός χαρακτήρας που διαμορφώνεται. Ταυτόχρονα έχει σημασία η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος και της συνεχιζόμενης αποσταθεροποίησης της περιοχής στην οποία συμβάλλει καταλυτικά η Τουρκία που εργαλειοποιεί τις καταστάσεις, επιθυμώντας να γίνει η νέα, μονοπωλιακή περιφερειακή δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο.

Αυτός είναι ο λόγος που έχουν υπάρξει κατά καιρούς συναντήσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών για να αποκλιμακωθεί η ένταση, τα συμφέροντα όμως είναι τεράστια, λόγω του θαλάσσιου ορυκτού πλούτου και έτσι η κρίση διαωνίζεται.

Η κατάσταση έχει εξελιχτεί με τέτοιο τρόπο τους τελευταίους μήνες (του 2021) ούτως ώστε κρίνεται απαραίτητο, τόσο η Ελλάδα, όσο και η Κύπρος να διατηρούν στενές τις σχέσεις τους στην περιοχή και κυρίως να δημιουργούν συμμαχίες οικονομικής, στρατιωτικής και ενεργειακής φύσεως για να εξυπηρετήσουν τα κοινά τους συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους.

Επιπροσθέτως, καθίσταται σαφής η ανάγκη της Ελλάδας για μια πραγματική, αναβαθμισμένη συμμαχία με τα υπόλοιπα κράτη της ανατολικής Μεσογείου ώστε να εκμεταλλευτεί σωστά τα ενεργειακά κοιτάσματα στα οποία έχει κάθε δικαίωμα.

Οι συναντήσεις Αιγύπτου, Ελλάδας και Κύπρου το 2014 βοήθησαν σε μια συμφωνία πολλαπλών επιπέδων, δημιουργώντας ένα είδος σταθερότητας και ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή. Για αυτόν το λόγο η Ελλάδα και η Κύπρος οφείλουν να επιδεικνύουν τον δέοντα σεβασμό σε άλλες χώρες όπως την Αίγυπτο η οποία, παρά τον τουρκικό παρεμβατισμό στην περιοχή, προσπαθεί να στηρίξει το ελληνοκυπριακό μπλοκ. Όσον αφορά το Ισραήλ, το οποίο αντιμετωπίζει τα δικά του εσωτερικά προβλήματα, επίσης, έγινε προσπάθεια συνεργασίας εκ μέρους της Ελλάδας και της

⁹¹ Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2008). Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Κύπρου, για τον φυσικό αγωγό μεταξύ των τριών χωρών. Επειδή για την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ είναι μέγιστης σημασίας η ενεργειακή ασφάλεια ώστε να αξιοποιηθούν πλήρως τα κοιτάσματα.

Η Ελλάδα σήμερα παρότι αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες δεν πρέπει να αμελεί τις ναυτικές επιχειρησιακές της δυνατότητες. Για αυτό η έγκριση επιπρόσθετων χρηματικών πόρων για την Ανατολική Μεσόγειο που θα ενισχύσουν τον σταθεροποιητικό ρόλο της χώρας και θα λύσουν τα προβλήματα που υπάρχουν με τους γείτονες. Ωστόσο, δεν μπορεί καμία χώρα να αγνοεί την Τουρκία διότι παραμένει μία από τις κυριότερες μεταβλητές στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Πρόκειται ούτως ή αλλιώς για την ισχυρότερη στρατιωτικά χώρα της περιοχής. Για αυτό το λόγο, πρέπει οι ισορροπίες να διατηρούνται και να υπάρχει μία πάγια τακτική εκ μέρους της Ελλάδας και της Κύπρου, η οποία θα διέπεται από απόλυτο ρεαλισμό, αποφασιστικότητα και διπλωματία.

Επομένως, η Ανατολική Μεσόγειος έχει βαρύνουσα σημασία λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των ενεργειακών κοιτασμάτων της που μπορούν να προσφέρουν μεγάλη ανάπτυξη στην περιοχή που είναι ως επί το πλείστον ανεξερεύνητη. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι από την στιγμή που έχουν βρεθεί στην περιοχή υδρογονάνθρακες και κοιτάσματα φυσικού αερίου ερίζουν παγκόσμιες δυνάμεις με στόχο να αποκτήσουν «ένα κομμάτι από την πίτα». Όμως, εκτός από αυτό στην περιοχή υπάρχουν μεγάλες απειλές που σχετίζονται με τα κύματα προσφύγων και μεταναστών καθότι η προσφυγική κρίση θεωρείται από τις μεγαλύτερες που έχει πλήξει την ανθρωπότητα τις τελευταίες δεκαετίες.

Η Τουρκία από την άλλη μεριά θέλει να φανεί ως ο απόλυτος κυρίαρχος στην περιοχή και θέλει να αποκομίσει τεράστια κέρδη μέσω της συμμαχιών της με τη Δύση. Για αυτόν το λόγο έχει ξεκινήσει μία στρατηγική που σκοπό έχει την περιφερειακή ηγεμονία της περιοχής δημιουργώντας αστάθεια και ανασφάλεια σε όλες τις χώρες γύρω της. Επιπλέον, η Τουρκία συνηθίζει να ταυτίζει την λύση του κυπριακού με την επίλυση του ενεργειακού ζητήματος.

Η Ελλάδα θα μπορούσε να παραδειγματιστεί από χώρες όπως το Ισραήλ και να κατασκευάσει το δικό της εθνικό στρατηγικό μοντέλο, ώστε να δημιουργήσει στιβαρές άμυνες για να αντιμετωπίσει την τουρκική επιθετικότητα. Αυτή η εθνική στρατηγική οφείλει να είναι συνεκτική και να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις με ολιστικό πνεύμα. Πρέπει να υπάρξει ενίσχυση της ασφάλειας με νέες αμυντικές δομές, συνεκτική πολιτική εθνικής άμυνας και αμυντικής τεχνολογικής παραγωγής. Σε όλο αυτό το εγχείρημα αδιαμφισβήτητο ρόλο διαδραματίζουν οι σύμμαχοι. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα οφείλει να ταυτίσει τα συμφέροντα της με τη Δύση, να εκμεταλλευτεί την αμερικανική πολιτική και να εμβαθύνει τις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Παράλληλα, θα πρέπει να δώσει βαρύτητα στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μέσα από την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να πετύχει το κατάλληλο αποτέλεσμα.

Συνεπώς, κρίνεται ευοίωνη η τάση της Ελλάδας να μην επικαλείται απλώς τα δικαιώματά της, που πηγάζουν από το Διεθνές Δίκαιο γενικότερα και το Δίκαιο της Θάλασσας πιο ειδικά, αλλά και να προσπαθεί ενεργά πλέον να τα ασκήσει. Το γενικότερο αίσημα είναι ότι το ενδεχόμενο να μην

καταστεί δυνατή η άμεση συμφωνία με την Τουρκία –μάλλον ποτέ- είναι το πιο πιθανό. Η μόνη διέξοδος που προκρίνεται ως η πιο δίκαιη και η πιο αποτελεσματική είναι η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο. Ωστόσο, η Τουρκία, ως γνωστόν, δε συμφωνεί σε μία τέτοια λύση καθώς έχει επιλέξει να προσδώσει σε μία διαφορά νομικής φύσης, έναν χαρακτήρα πολιτικό και ταυτόχρονα στρατιωτικό και αδιαμφισβήτητα την τρομάζει το ενδεχόμενο να βγει ηττημένη.

Δυνάμει της παραπάνω ανάλυσης, ως πιο απτή προσέγγιση προκρίνεται η επιλεκτική διεύρυνση των χωρικών υδάτων τμημάτων του Αιγαίου στα 12ν.μ, ενώ σε άλλα τμήματα να προταθεί η διεύρυνση μικρότερου βεληνεκούς, με γνώμονα την εύρεση της «χρυσής τομής» μεταξύ επέκτασης χωρικών υδάτων και ελεύθερης ναυσιπλοΐας. Αδιαμφισβήτητα, το Αιγαίο αξιώνει μια ενδεδειγμένη έρευνα και προσέγγιση και όλων των παραγόντων και των υφιστάμενων και μελλοντικών προκλήσεων με γνώμονα πάντα την αρχή της νομιμότητας και την αποκόμιση όσο περισσότερων οφέλων είναι εφικτό. Είναι αναμενόμενο ότι σε περίπτωση που η Ελλάδα επιλέξει να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα, η ανάγκη για ισχυρή αποτρεπτική δυνατότητα κρίνεται αδήριτη.

Επιπροσθέτως, κρίνεται αναγκαίο να σημειωθεί ότι η Ελλάδα πρέπει να προβάλει την αδιαπραγμάτευτη στάση της ενώπιον ζητημάτων που αφορούν κεκτημένα της μέσα από διεθνείς συμβάσεις και το σύνολο του διεθνούς δικαίου και να μην παραχωρεί περιθώριο αμφισβήτησης ζητημάτων που αφορούν την εθνική της κυριαρχία και κυριαρχικά δικαιώματα. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν πρέπει να παραβλέψει τη σημαντικότητα του συμπλέγματος της Μεγίστης κατά την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, ως μέρος ενός ενιαίου συνόλου των ελληνικών νήσων. Ο λόγος είναι η αμυχανία που προκαλούν η στρατηγική θέση του Καστελλορίζου με τα γύρω νησιά συνδυαστικά με Δωδεκάνησα, τις ανατολικές ακτές της Κρήτης και την Κύπρο στο ανατολικότερο τμήμα της Μεσογείου, καθώς περιορίζουν τη δίοδο της προς τη Μεσόγειο.

Εν κατακλείδι, αξίζει να κρατήσουμε προς σκέψη την παράδοξη στάση της Τουρκίας ως προς την επίκληση του καθεστώτος του «γεωγραφικός μειονεκτούντος κράτους» - σύμφωνα με δήλωσή της στις εργασίες της επιτροπής για την Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας. Συνεπώς, σύμφωνα με το άρθρο 70 της Σύμβασης, αφενός αυτά τα κράτη δεν αξιώνουν δικαιώματα επί των οριοθετήσεων των θαλάσσιων ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας των γειτονικών τους παρακτίων κρατών, αλλά μόνο απολαβή ενός μέρους των πλεονασμάτων των αλιευτικών αποθεμάτων τους, αφετέρου αξιώνει παρανόμως, ερειδόμενη σε ίδια συμφέροντα της, τη σχεδόν άνω του 50% της θαλάσσιας περιοχή της ΝΑ περιοχής της Μεσογείου.

Βιβλιογραφία

Ακαδημαϊκές πηγές:

Αρσονιάδης, Βασίλειος, (2018). *Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας και η σχέση της με τη θεωρία του Στρατηγικού Βάθους, Η περίπτωση των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής (2002-2016)*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Βερέμης, Θάνος, (2007). *Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-2006*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Bruneton, Alain, Κονοφάγος, Ηλίας, Φώσκολος, Αντώνης (2014). Οικονομική και γεωπολιτική σημασία των κοιτασμάτων φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου για την Ελλάδα και την ΕΕ. Έμφαση στα αναμενόμενα κοιτάσματα του Λιβυκού Πελάγους που βρίσκονται εντός της ελληνικής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, στο: Γρ. Ι. Τσάλτας & Χ. Λ. Αναγνώστου (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος, Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Ηρακλείδης, Αλέξης (2007). *Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα-Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Ήφαιστος, Παναγιώτης (2015). *Νέο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Συγκριτική ανάλυση της ελληνικής και τουρκικής στρατηγικής από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία»*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2008). *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Κοππά, Μαριλένα, (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*, Εκδόσεις Πατάκης, Αθήνα.

Κουσκουβέλης, Ηλίας (2015) Πολιτική των μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες ή προβληματική πολιτική; από το συλλογικό «Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Λάβδας, Κωνσταντίνος & Λίτσας, Σπυρίδων (2020). «Προσφέρει η Χάγη ευκαιρία βιώσιμης συνεννόησης με την Τουρκία;», *Το Βήμα*, Νέες Εποχές, 16/02/2020, σελ. 2-3.

Λιάκουρας, Πέτρος (2019). Το θεώρημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» σε πλήρη εφαρμογή.

Καθημερινή, 2 12.

Λιάκουρας, Πέτρος (2020). Αποψη: Αποκαθίσταται η έννομη τάξη με τη συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου.

Λιμαντζάκης, Γιώργος, (2020) Η ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη και η προοπτική επέκτασής της. Foreign Affairs. The Hellenic Edition.

Λίτσας, Σπυρίδων (2015). Η θεωρία της ήπιας ισχύος στο πλαίσιο των νέο-οθωμανικών προσανατολισμών: μια ενδοσκόπηση στο «Στρατηγικό Βάθος», από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία», Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Μάζης, Ιωάννης, (2015). *Νταβουτογλιανή προσέγγιση και γεωπολιτική ανάλυση: Κριτική παρουσίαση, από το συλλογικό «το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία»*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα.

Μηνάγιας, Χρήστος, (2018). Μέτωπα Σύγκρουσης και Πολέμου της Τουρκίας, Τυπογραφείο του Ελληνικού Στρατού, Αθήνα.

Μπατάλης, Δημήτριος, (2005) *Η νομική διαφορά Ελλάδας-Τουρκίας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου*, Χίος.

Μπουρδάρας, Γιώργος., (2020). Κρίσιμη συμφωνία με Αίγυπτο για ΑΟΖΠαπακωνσταντίνου, Δημήτριος (2020). ΑΟΖ με Αίγυπτο: Κίνηση-ματ στη σκακιέρα της Μεσογείου.

Παπασταυρίδης, Ευθύμιος, (2017). Το Δίκαιο της Θάλασσας. Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Περράκης, Στέλιος, (2003). *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

Ροζάκης, Χρήστος, (2013). *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Στρατή, Αναστασία, (2012). *Ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Τζιάρρας, Ζήνωνας & Μουδούρος, Νίκος, (2016). *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές*

όψεις εξωτερικής πολιτικής, Εκδόσεις Τουρικής, Αθήνα.

Τσακίρης, Θεόδωρος, (2018). *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική*, Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τσάλτας, Γρηγόρης, (2003). «Οι Ελληνικές Θέσεις στην Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας» στο: Σ. Περράκης, *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

Φίλης, Κωνσταντίνος, (2017). *Πρόσφυγες - Ευρώπη - Ανασφάλεια*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα.

Φωκιανού, Τερέζα & Κονοφάγος, Ηλίας (2014). «Ευρωπαϊκό φυσικό αέριο νοτιοανατολικά της Κρήτης», στο: Γρ. Ι. Τσάλτας – Χ. Λ. Αναγνώστου (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες προκλήσεις & προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Χορτάτος, Κωνσταντίνος, (2012). *Η Ελληνοτουρκική διαφορά επί της Υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και οι προβληματισμοί προς επίλυση της ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

Ηλεκτρονικές Πηγές:

https://www.eia.gov/international/analysis/regions-of-interest/Eastern_Mediterranean

<https://www.wilsoncenter.org/event/oil-exploitation-the-eastern-mediterranean-cyprus-turkey-and-international-law>

<https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/09/Policy-paper-80-Grigoriadis-and-Levoyannis-EN-final-1.pdf>

https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

<https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028056605a&clang=en>

<https://www.mfa.gr/images/docs/maps/en/map13.pdf>

<https://gr.euronews.com/2022/10/20/oruc-reis-ksana-sta-ydata-tis-mesogeiou-to-tourkiko-erevnitiko>

<https://www.drishtias.com/daily-updates/daily-news-analysis/unclos-maritime-zones>

<https://www.mfa.gr/epikairoτητα/proto-thema/delose-upourgou-exoterikon-dendia-meta-ten-upographe-sumphonias-gia-ten-oriothetese-aoz-metaxu-ellados-kai-aiguptou-kairo-06082020.html>

<https://www.cnn.gr/politiki/story/340097/ston-dromo-tis-xagis-ellada-alvania-gia-tin-aoz-olo-to-paraskinio>

https://www.huffingtonpost.gr/entry/chorika-edata-efalokrepida-kai-aoz-me-apla-loyia_gr_5ffd3f53c5b63642b6feb02d

<https://www.pon.harvard.edu/tag/positional-bargaining/>

Νομοθετικές πηγές και νομολογία:

NOMOS ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4001 ΦΕΚ Α 179/22.8.2011

Maritime Delimitation in the Black Sea, Romania v Ukraine, Judgment, ICJ GL No 132, [2009] ICJ Rep 61, ICGJ 6 (ICJ 2009), 3rd February 2009, United Nations [UN]; International Court of Justice

Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018, p. 139

Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), Judgment, I.C.J. Reports 2021, p. 206